

Ersta Sköndal Högskola
Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

“Vem tolkar barnets bästa?”

En kvalitativ undersökning av relationen mellan socialtjänst och tingsrätt vid vårdnadsöverflyttningar enligt 6 kap 8 § FB

”Who interprets the best interest of the child?”

- A qualitative study of the relationship between social services and the district court in custody transfers according to 6th chapter, 8 § of the parental code.“

Frida Sundgren och Stina Söderberg
Examensarbete i socialt arbete, 15 hp
SOC63, VT 2015
Handledare: Johan Vamstad
Examinator: Johanna Schiratzki

Abstract

The purpose of this qualitative sociological law study is to examine the relationship between the social services and civil court to apprehend if knowledge about the child's best interest is transferred from social workers to the legal system. This have been done by investigating civil court cases concerning custody transition from biological parents to foster parents according to 6 chapter 8 paragraph in the law of parenting, built upon the legal principle of the best interests of the child. Eight cases has been examined by using a method of qualitative text analysis and categorised into five primary categories and three concepts linked to sections of the law. The material has been analysed through a sociological law perspective, social constructionist theory and attachment theory. The study shows that a variety of factors interacts when it comes to determining what's in the best interest of the child . Moreover, the civil court refers in all eight cases to social services assessments of the child's situation. This suggests that social services have an informal power position when it comes to decisions on custody transition in accordance with the child's best interests.

Key words: custody, custody transitions, the best interest of the child, foster care, foster parents, family law, relation between social services and civil court.

Förkortningar

FB Föräldrabalk (2001:453)

LVU Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Prop. Proposition (regeringens)

RF Regeringsformen (1974:152)

SoF Socialtjänstförordningen (2001:937)

SoL Socialtjänstlag (2001:453)

SoU Statens offentliga utredningar

TR Tryckfrihetsförordningen (1949:105)

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
1.1 Problemformulering	7
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	8
1.4 Motivering av frågeställningar	8
1.5 Förförståelse	8
1.6 Disposition	8
2 Bakgrund	10
2.1 Centrala begrepp	10
2.2 Barnets bästa	11
2.3 Propositioner bakom principen om barnets bästa	11
2.3.1 Prop. 1997/98:7 Vårdnad, boende och umgänge	11
2.3.2 Prop. 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m	11
2.3.3 Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler	12
2.3.4 Prop. 2009/10:232 Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige	12
2.3.5 Prop. 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga	12
2.4 Barnkonventionen	13
2.5 Överflyttning av vårdnad	13
2.6 Domstolens syfte i en indispositiv tvist	14
2.7 Rättssäkerhet	14
2.8 Aktuella lagrum	15
2.8.1 Föräldrabalken (1949:381)	15
2.8.2 Socialtjänstlag (2001:453)	16
2.8.3 Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	16
2.9 Litteratursökning	17
2.10 Kunskapsläge och tidigare forskning	17
2.10.1 Vårdnadsfrågor med barnet i fokus	18
2.10.2 Barnets bästa	19
2.10.3 Barn i samhällets vård	19
2.10.4 Utredningsarbete	20
2.10.5 Uppsatser på kandidatnivå inom socialt arbete	20
2.10.6 Kandidatuppsatser inom andra discipliner	21
3 Teori	22
3.1 Rättssociologi	22
3.2 Socialkonstruktionism	23
3.2.1 Grunderna inom anknytningsteorin	23
3.2.2 Anknytning ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv	24
3.3 Rättsvetenskap	25
4 Metod och material	26
4.1 Vetenskapsteoretisk ansats	26
4.2 Val av design	26
4.3 Val av metod	26
4.4 Material	28
4.5 Urval	28

4.6 Metod och materialdiskussion	29
4.6.1 Kritisk metoddiskussion	29
4.6.2 Kritisk materialdiskussion.....	30
4.7 Studiens avgränsningar	30
4.8 Tillvägagångssätt	30
4.8.1 Insamling av material	30
4.8.2 Bearbetning av material	31
4.9 Resultatets tillförlitlighet	32
4.9.1 Validitet	32
4.9.2 Reliabilitet	33
4.9.3 Generaliserbarhet	33
4.10 Etiska överväganden.....	34
4.10.1 Vid insamling av material	34
4.10.2 Vid bearbetning av material	34
5 Resultat	36
5.1 Sammanfattning av målen	36
5.1.1 Mål ett	36
5.1.2 Mål två	36
5.1.3 Mål tre	36
5.1.4 Mål fyra	37
5.1.5 Mål fem	37
5.1.6 Mål sex.....	37
5.1.7 Mål sju.....	38
5.1.8 Mål 8	38
5.2 Frågeställning ett.....	38
5.2.1 "Stadigvarande vårdats och fostrats"	39
5.2.2 Anknytning	40
5.2.3 Barnets behov	40
5.2.4 Familjehemsföräldrarnas förmåga	40
5.2.5 Familjetillhörighet	41
5.2.6 Barnets bästa.....	41
5.2.7 Barnets framtid.....	41
5.2.8 Barnets vilja	42
5.2.9 Oförenligt med barnets bästa.....	42
5.2.10 Hur refererar tingsrätten till socialtjänstens bedömning.....	43
5.3 Frågeställning två	44
5.4 Övriga resultat.....	44
6 Analys.....	46
6.1 Frågeställning ett.....	46
6.2 Frågeställning två.....	49
7 Slutsatser och diskussion.....	51
7.1 Slutsatser	51
7.2 Diskussion	52
7.3 Förslag till vidare forskning	55
8 Referenslista.....	57

Bilaga 1

1 Inledning

När ett barn i Sverige inte kan bo tillsammans med sina biologiska föräldrar av olika anledningar kan samhället behöva gå in och bistå med hjälp och skydd till dessa barn. Anledningarna kan exempelvis vara att föräldrarna inte kan tillhandahålla den omsorg och trygghet ett barn har behov av. Det kan kallas för brister i föräldrarnas omsorgsförmåga. Brister i omsorgen kan leda till att barnets utveckling kommer i riskzonen och i vissa fall kan det gå så långt att barn blir allvarligt fysiskt skadade och/eller utvecklar psykisk ohälsa (Broberg et al., 2003). Barnet kan därför placeras utanför hemmet i syfte att skyddas från de risker det kan innebära att bo kvar hos sina biologiska föräldrar. Socialstyrelsen publicerade i september 2014 den årliga rapporten, Barn och Unga - insatser 2013, där man bland annat kan läsa att 12 900 barn och ungdomar var placerade i vård utanför hemmet under 2013. Barnen som var placerade med samtycke från vårdnadshavare, med stöd av socialtjänstlagen (SoL), eller omhändertagna och/eller placeras med tvång, genom stöd av lagen om vård av unga (LVU), var enligt rapporten för det mesta placerade i familjehem (Socialstyrelsen, 1, 2014).

Förutom att skydda barn från eventuella risker finns ett annat mål inom svensk lagstiftning, rörande barn under vård utanför hemmet. Det andra målet, även känt som återföreningsprincipen, innebär att barnet ska återförenas med sina biologiska föräldrar när målet med vården uppnåtts (S2012:07). För att undersöka när detta bör ske så gör socialtjänsten en prövning av placeringen var sjätte månad. I vissa fall är en återförening inte möjlig och i dessa fall behöver beslut tas om barnet är i behov av att bo kvar i familjehemmet och om vårdnaden, på grund av emotionella och praktiskt skäl, bör flyttas över till familjehemmet (Socialstyrelsen, 1, 2014). Vårdnadsfrågan utreds av socialtjänsten, med stöd av 11 kap. SoL samt SoF, då barnet bott i mer än tre år hos familjehemmet med syftet att bedöma om det bästa för barnet är att vårdnaden flyttas över till familjehemmet. För att en vårdnadsöverflyttning ska komma till stånd krävs inte ett medgivande av förälder men i många mål som prövas ger biologiska föräldrar sitt medgivande men det är ofta starka känslor kopplade till dessa medgivanden. I en del av de undersökta målen i denna studie medger föräldrar till överflyttning men hävdar att detta endast är till barnets bästa men att det tar emot känslomässigt för dem själva.

Både i nationell och internationell lagstiftning ska barnets bästa alltid ges företräde och beaktas vid alla frågor som rör barn. Principen om barnets bästa ses som en av de fyra grundpelarna enligt FN:s barnkonvention samt återfinns i svensk lag som en portalparagraf i både 6 kap. 2 a § FB och 2 § SoL. Vad innebär då egentligen barnets bästa? Johanna Schiratzki beskriver i boken *Vårdnad och vårdnadstvister* (1997) att trots att det läggs stor vikt vid barnets bästa i alla frågor som rör barn, så är definitionen av uttrycket barns bästa relativt svårdefinierat. Sett utifrån svensk lagstiftning finns inget enkelt svar på begreppets innebörd, utan principen måste innefatta en tolkning och en bedömning i varje enskilt fall. I prop. 1997/98:7 kan vi läsa hur regeringen föreslår principen om barnets bästa i enlighet med artikel tre i barnkonventionen ska appliceras på alla områden gällande barn. Vidare beskrivs hur bedömningar ska vara individuella, och att hänsyn ska tas till barnets hälsa och utveckling. Även här kan det vara svårt att slå fast vid vad som är barns bästa som utifrån en generell norm och att varje fall måste bedömas av socialtjänsten och av tingsrätten. Enligt Schiratzki (1997)

har lagstiftaren undvikit att ge en beskrivning av innehållet i barns bästa och motiverar detta med att betydelsen av begreppet bör komma till kännedom genom rådande rättspraxis.

Socialtjänstens roll när det kommer till frågor som rör barn i allmänhet men vårdnadsöverflyttning i synnerhet är alltså att med stöd av socialtjänstlagen främja barnets rätt till hjälp och stöd samt göra detta med målsättningen barnets bästa. Detta görs genom utredningar i enlighet med 11 kap. SoL samt 5 kap. SoF som beskriver barnets situation, familj, nätverk och de kringliggande faktorer som påverkar dessa, socialtjänstens inställning till vård och insatser samt de biologiska föräldrarnas och barnets egna inställning till eventuella insatser och vård. Fall gällande vårdnadsöverflyttning är inte unikt till sin natur när det kommer till relationen mellan socialtjänst som genomförare av utredningar och domstol som beslutsfattare. Denna process sker även i andra mål rörande barn. Vad som är gemensamt är att de allra flesta socialarbetare har en utbildning som täcker in många olika områden, och därav en bred grund att stå på när det kommer att rekommendera och utvärdera barns situation. Tingsrättens roll är att se till att beslut som tas kring barnet görs på ett rättssäkert sätt i enlighet med de rättsregler som råder. De jurister som avgör frågor som kommer upp i tingsrätten har i sin tur en utbildning inom det juridiska kunskapsfältet. Det är dock lagstadgat för bägge professionerna att uppdraget ska utföras utifrån grundprincipen barnets bästa och med barnets bästa som målsättning.

1.1 Problemformulering

Frågor som rör barn ska alltid behandlas med särskild hänsyn till barnets bästa. I Sverige är socialtjänsten som tidigare nämnts den myndighet som har ansvaret för frågor rörande barn i vård utanför hemmet och bör därför antas vara den myndighet som är bäst lämpad att bedöma barnets bästa i frågan. Det är domstolen som är den beslutande instansen i frågor om vårdnadsöverflyttning. Det är på så sätt inte samma organ som bedömer barnets bästa och som ska avgöra barnets situation, trots att båda har barnets bästa som mål. I och med att tingsrätten är den instans som ska besluta om vårdnadsöverflyttning men socialtjänsten är den myndighet som ska göra bedömningen om vårdnadsöverflyttning är i enlighet med barnets bästa vill vi titta på hur relation mellan dessa två organ ser ut. Vem avgör egentligen vilka omständigheter som anses vara barnets bästa i fråga om vårdnadsöverflyttningar, hur ser relationen ut mellan socialtjänst och tingsrätt gällande frågor om vårdnadsöverflyttning och hur tillvaratar således tingsrätten professionens kunskap om barnets bästa?

1.2 Syfte

Vi kommer i denna studie att undersöka rättsprincipen barnets bästa vid vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB. Detta genom att titta på hur socialtjänsten, i sina bedömningar rörande vårdnadsöverflyttningar, beskriver förutsättningar som anses vara det bästa för barnet, samt om tingsrätten sedan åberopar socialtjänstens bedömning som grund för barnets bästa i domsluten. Detta för att få en inblick i om rättssystemet tar hänsyn till professionens kunskap, så som den kommer till uttryck i stämningsansökan om vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB, om vad som anses vara det bästa för barnet.

1.3 Frågeställningar

- Vad bedömer socialtjänsten vara barnets bästa i de utredningar som ligger till grund för yrkanden om vårdnadsöverflyttning och hur refererar tingsrätten till socialtjänstens bedömningar i efterföljande domslut.
- Hur kan socialtjänstens roll beskrivas i relation till rättssystemet vid frågor som rör vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB.

1.4 Motivering av frågeställningar

Valet av frågeställning ett och två kan verka splittrat, men då frågeställning ett enligt oss är en förutsättning för att kunna få fram ett mer analytiskt svar på andra frågeställningen har vi ändå valt att låta de två frågeställningarna vara olika till sin natur. Att undersöka barnets bästa i just mål angående överflyttning av vårdnad samt hur tingsrätten väljer att referera till det utredande organet kan ses som ett verktyg för att kunna titta närmare på relationen mellan tingsrätt och socialtjänst. Verktuget i detta fall var barnets bästa och referat, och hade i valet av en annan typ av tvistemål kunnat vara någonting annat.

1.5 Förförståelse

Under vår utbildning på Ersta Sköndal högskola har ett stort intresse för barns rättigheter och hur dessa fungerar i praktiken väckts. Redan under den juridiska delen i utbildningen på termin tre väcktes vårt intresse för hur juridiken har stor påverkan på både socialtjänstens arbete men också på hur barns rättigheter och intressen tillvaratas. Under praktikterminen där vi båda gjorde praktik med koppling till barn, en av oss på familjerätten och den andre på en indisk organisation som tillhandahåller boende och stöd för barn, stärktes intresset för barns rättigheter ännu mer. Till detta kommer att den av oss som gjorde praktik på familjerätten var med och gjorde vårdnadsutredningar, och på så sätt kom i kontakt med föräldrar och barn i en känslomässig svår situation, upplevde att det rådde delade meningar om barnets bästa. Upplevelsen av att föräldrarnas rätt till sitt barn många gånger anses starkare än barnets rätt till trygghet, och stabilitet gjorde att frågan kring vad som är avgörande i frågor kring överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrar väcktes. Innan studiens genomförande hade vi en förförståelse eller förutfattad mening om att det var en hel del barn i Sverige som eventuellt skulle behöva flytta ifrån sina föräldrar men att rutinen kring detta förfarande inte riktigt fungerade inom socialtjänsten och i relationen mellan socialtjänsten och tingsrätten. Vi har hela tiden försökt påminna oss själva och varandra om denna förutfattade mening för att det inte ska få påverka studiens utformning. I och med detta hoppas vi ha uppnått ett så vetenskapligt resultat som möjligt. Dock har vårt resultat delvis bekräftat vår förförståelse men vi vet också att detta kan ha påverkats av vilka mål vi valt att använda som empiriskt material. Hade valet gjorts utifrån andra premisser hade också vår förförståelse eventuellt kunnat påverka studiens resultat på ett annorlunda sätt.

1.6 Disposition

Denna studie kommer att inledas med ett bakgrundskapitel där vi kommer att ta upp en rad ämnen som är relevanta för studien. Detta för att skapa en bredare förståelse för det komplexa ämnet barnets bästa,

men också för relationen mellan socialtjänst och rättsväsende. Först kommer ett avsnitt med centrala begrepp som finns med genomgående i vår studie. Efter detta redovisas den första delen som beskriver bakgrunden till barnets bästa och hur denna rättsprincip framkommit genom propositioner till svensk lagstiftning samt barnkonventionen. Vidare beskrivs tillvägagångssättet av en vårdnadsöverflyttning följt av aktuella lagrum om barnets bästa och vårdnad. Efter dessa delar kommer information om tillvägagångssätt vid litteratursökning. Avslutningsvis görs en kunskapsgenomgång för att sätta in läsaren i forskningsområdet. Därefter kommer en teoridel där vi presenterar det socialkonstruktionistiska perspektivet samt rättssociologin. Efter detta presenteras en rad teoretiska begrepp och analysverktyg såsom anknytningsterorin. Därefter kommer ett kapitel som vi kallar metod och material där vi tydligare både presenterar och motiverar våra val av olika ansatser, arbetssätt och metoder. Dessutom finns en del som beskriver urvalsprocessen. Efterföljande del är en metod och materialdiskussion där vi återigen intar ett kritiskt förhållningssätt till metod och material. Ett avsnitt som sätter upp ramar för studiens avgränsningar, beskriver tillvägagångssättet för studiens utformning och hur vi väljer att bearbeta och redovisa empirin kommer sedan, följt av ett avsnitt om frågor kring tillförlitlighet, reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Sist men inte minst i denna del följer en diskussion om etiska ställningstagande. Därefter redovisas resultatet som sedan analyseras med hjälp av ett antal analysverktyg och utmynnar i en rad slutsatser som diskuteras i den sista delen.

2 Bakgrund

2.1 Centrala begrepp

Begrepp som kan komma att behöva ett tydliggörande är;

Barn - En person under 18 år som därav inte är myndig och därför själv inte kan råda över sin ekonomi eller personliga förhållanden.

Familjehemsförälder - syftar på de vuxna personer som på uppdrag av socialnämnd har barnet boende i sitt hem och är aktuell för att bli ställföreträdande vårdnadshavare i de fall som studien omfattar.

Biologisk förälder - är den förälder i sammanhanget som från början är vårdnadshavare. Vi har valt att använda uttrycket biologisk förälder för att göra en tydlig åtskillnad i språket mellan familjehemsföräldern och den biologiska föräldern. Alternativet hade annars kunnat vara nuvarande vårdnadshavare men vi bedömde att det då skulle bli otydligt vem vi syftade på.

Vårdnadsöverflyttning - Innebär att vårdnaden för barnet flyttas över från den biologiska föräldern till familjehemsföräldern. Se vidare under rubrik 2.5

Dispositiv - Civila tvistemål som är dispositiva innebär att det är de två parterna själva som disponerar konflikten men att staten erbjuder ett konfliktlösande organ i form av de allmänna domstolarna.

Domstolen endast kan döma till det som parterna yrkar men parterna har möjlighet till egen förlikning utanför domstolen.

Indispositiv - Civila tvistemål som rymmer familjerätt och innebär en minskad frihet att disponera målet för parterna och sätter större ansvar till domstolen som har egen utredningsskyldighet.

Domstolen behöver således inte gå på parternas yrkanden eller medgivanden i målet.

Ratificering - Innebär att en stat förbinder sig att följa en internationell överenskommelse, exempelvis ett avtal, fördrag eller konvention.

Inkorporering - När en internationell överenskommelse först in oförändrad i en stats rättsordning.

Exempelvis vid inkorporering av barnkonventionen skulle Sverige göra konventionen i sin helhet till svensk lag.

Officialprincipen - Rätten skall vara självständigt verksamma i processen, och behöver inte vänta på de enskilda parternas godkännande för att utreda eller på annat sätt vidta åtgärder som lagen kräver.

Tillämpas i indispositiva mål och är grundläggande inom förvaltningsrätten.

Omvända rekvisit - Ett rekvisit är en förutsättning i ett lagrum som ska uppfyllas för att en åtgärd, handling eller sanktion ska följa. Vi använder oss av uttrycket omvänd rekvisit då vi talar om förutsättningar som gör att åtgärden vårdnadsöverflyttning inte är förenligt med barnets bästa och således inte bör genomföras.

BBIC - En utredningsmetod inom socialtjänsten som alla kommuner utom fem i Sverige arbetar utefter. Syftet med BBIC är att stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn, unga och deras familjer. Systemet ska också skapa enhetlighet över landet samt förbättra och bibehålla kvaliteten i den sociala barn- och ungdomsvården (Socialstyrelsens hemsida).

2.2 Barnets bästa

Historiskt sätt har uttrycket barns bästa kunnat återfinnas så långt bak som till 1910-talet i Sverige då det förekom i svensk lagstiftning och under 1920-talet då begreppet användes i svensk praxis (Schiratzki, 1997). Begreppet lyftes även fram under 1970-talet i samhällsdebatten och i doktrin. Singer (2012) refererar till barnkommitténs betänkande i SoU 1997:116 nämligen att "barnets bästa som rättslig målsättning kan sägas innebära att ett beslut på bästa sätt ska tillgodose ett barns olika behov och intressen." (Singer, 2012, s. 34). Vad som sen uppfyller dessa kriterier för ett enskilt barn, är upp till socialtjänsten att rekommendera och slutligen upp till rätten att besluta om. Barnets bästa som rättslig målsättning är inget nytt, men det som kan betraktas som föränderligt är hur tolkningen av uttrycket barnets bästa ter sig. Detta då det är ständigt föränderligt av samhällsnormer (ibid.). Schiratzki (1997) menar att barnets bästa ofta är knutet till social och kulturell kontext och därmed kan ges olika betydelse beroende på dessa kontexter. Begreppet kan därför tolkas efter vad som är mest empirisk återkommande, i detta fall ofta genom att utgå ifrån kärnfamiljen som norm, vilket i sin tur kan beskrivas som tolkningen av barns bästa sammanfaller med samhällsnormen (ibid.).

2.3 Propositioner bakom principen om barnets bästa

Barnets bästa har under åren utvecklats till en allt starkare rättsprincip inom både internationell och svensk rätt. Propositioner och andra förarbeten kan ibland hjälpa till att utröna vad lagen egentligen syftar till. I det här fallet har vi varit intresserade av att undersöka bakgrunden kring barnets bästa som begrepp och barnets rätt och vid studie av propositioner återfinns ofta en mer tydlig beskrivning än i lagrummet självt. Här nedan följer en kort sammanfattning på hur de bakomliggande propositionerna till lagändringarna kring en del lagrum som rör barnets bästa samt den så kallade treårsprincipen vid placering i familjehem sett ut.

2.3.1 Prop. 1997/98:7 Vårdnad, boende och umgänge

I prop. 1997/98:7 tillkommer en portalparagraf i FB om barnets bästa. Paragrafen är tänkt att fungera som en markering av att barnets bästa alltid ska beaktas vid alla bedömningar gällande barn. Även barns rätt att komma till tals vid frågor som rör dem ytterligare tydliggörs. Dessutom adderas en rad ekonomiska regleringar föräldrarna emellan samt samförståndslösningar för att uppmuntra till gemensam vårdnad. Även förslag om att föräldrar som är överens om vårdnaden själva ska kunna reglera umgänge genom avtal som sedan godkänns av socialnämnden samt att barnet ska ha rätt till umgänge även med föräldrar de inte bor med.

2.3.2 Prop. 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m

I prop. 2002/03:53 föreslås ett antal ändringar i lagen som syftar till att stärka skyddet för barn i utsatta situationer. I lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) föreslås ändringar, som på motsvarande sätt skett i socialtjänstlagen, i syfte att stärka barnperspektivet i lagen. Den unges bästa ska anses avgörande vid alla beslut enligt lagen samt att den unges inställning ska klarläggas och att hänsyn ska tas till den unges vilja med beaktande av hans eller hennes ålder och mognad. Dessutom införs bestämmelse i såväl SoL som i LVU rörande socialnämndens skyldighet att överväga

om det finns skäl till att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § FB. Detta när ett barn varit placerat i samma familjehem i tre år. Även anmälningsskyldigheten utvidgas enligt 14 kap. 1 § SoL och omfattar nu även anställda vid myndigheter inom kriminalvården och rättspsykiatriska avdelningar inom Rättsmedicinalverket.

2.3.3 Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler

Prop. 2005/06:99 syftade till att stärka barnperspektivet genom att ytterligare tydliggöra lagtexten. Propositionen innefattar även en redigering i 6 kap. 2 a § FB, och belyser betydelsen av risk för att barnet far illa. Även formuleringen av barnets rätt att komma till tals har preciserats och en önskan om mer utbildning kring samtal med barn inom socialtjänsten tas upp för att förbättra kvaliteten på utredningarna. Propositionen statuerar att Socialstyrelsen ska uppdatera de allmänna råden (SOSFS 2003:14) om socialtjänstens handläggning av vårdnad, boende och umgänge. Även motsättningen mellan kravet på enighet mellan två vårdnadshavare och snabba beslut när det kommer till akut behov av vård för barn har tydliggjorts i det nya lagförslaget.

2.3.4 Prop. 2009/10:232 Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige

I prop. 2009/10:232 lägger regeringen fram en strategi som syftar till att stärka barn och ungas rättigheter men hjälp av nio principer. Dessa principer är utformade till offentliga myndigheter såsom riksdag, regering, statliga myndigheter, kommuner och landsting för att stärka barns ställning. De punkter som lades fram är således ordagrant;

- All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.
 - Barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang.
 - Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem.
 - Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken.
 - Föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och erbjudas stöd i sitt föräldraskap.
 - Beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.
 - Aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan.
 - Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor ska ligga till grund för beslut och prioriteringar som rör barn.
 - Beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv.
- (Prop. 2009/10:232, 2009, s.10)

2.3.5 Prop. 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga

I Prop. 2012/13:10 stärks barnrättsperspektivet ytterligare i form av lagändring som gör det tydligt att när det kommer till åtgärder som rör barn så ska barnets bästa beaktas och dessutom vara avgörande. Dessutom syftar propositionen på att tydliggöra barnets möjlighet att framlägga sin åsikt samt till att anmälningsskyldigheten utökas till fall även då man misstänker att barn far illa. Dessutom tillkommer bestämmelse om beslut kring omedelbar skyddsbedömning från socialnämndens sida samt en

fjortondagars gräns på beslut om att inleda utredning. Även en rad bestämmelser kring socialnämndens sätt att hantera vård utanför det egna hemmet, bland annat rörande tecknande av avtal samt utbildning av familjehemmet och hälso- och sjukvård för det placerade barnet. Dessutom lyfts kvalitetsutveckling inom placeringsarbetet av barn och det föreslås att vart barn får en individuell socialsekreterare samt att rutiner skall etableras för att lättare kunna upptäcka, förebygga och åtgärda risker och missförhållanden.

2.4 Barnkonventionen

Den 20 november 1989 antogs konventionen om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen, av FN:s generalförsamling. Praktiskt taget alla världens stater har anslutit sig till barnkonventionen och likaså Sverige. Efter att ett beslut tagits i riksdagen ratificerades Barnkonventionen i Sverige utan reservation på någon av punkterna i konventionen. En diskussion har först i Sverige huruvida det räcker att konventionen är ratificerad i Sverige, och vissa hävdade att en inkorporering i svensk lag är nödvändig. Dock avvisades förslaget om inkorporering i riksdagen 1995 och en utredning tillsattes för att undersöka om praxis och lagstiftning i Sverige stämmer överens med konventionens punkter. Efter detta undersökande bestämde man sig för att transformering av befintliga lagar var nog och att en inkorporering inte var nödvändig (SOU 1997:116). Konventionen består av 54 artiklar som alla samspelar och bör ses som delar i en helhet, men att det finns fyra artiklar som anses grundläggande och vägledande när det kommer till alla frågor som rör barn. Dessa fyra lyder;

- i. Alla barn har samma rättigheter och lika värde (Artikel 2)
- ii. Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn (Artikel 3)
- iii. Alla barn har rätt till liv och utveckling (Artikel 6)
- iv. Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och att få den respekterad (Artikel 12)

Artikel två beskriver alltså barns bästa, och att detta ska beaktas vid alla beslut som rör barn. Dock bör också tilläggas att Barnkonventionen inte är inkorporerat i det svenska rättssystemet vilket gör att svenska domstolar kan välja att se den som vägledande snarare än som lagstadgade. De svenska lagarna och förordningarna ses alltså som överordnade till Barnkonventionen än så länge och detta har Sverige även fått kritik för från FN:s Barnrättskonvention (Singer, 2012).

2.5 Överflyttning av vårdnad

I Socialstyrelsens rapport Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem (2006) står det att möjligheten att flytta över vårdnaden från de biologiska föräldrarna har funnits sedan 1983. Möjligheten kom till när ändringar i föräldrabalken gjordes och överflyttning kunde ske om det var uppenbart bäst för barnet. Efter en proposition från regeringen år 2002 infördes i juli 2003 en bestämmelse i 6 kap. 8 § SoL och i 2 § LVU som innebär att socialnämnden, när ett barn varit placerat tre år i samma familjehem, särskilt ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § FB. För barn i familjehem där vårdnaden är kvar hos de biologiska föräldrarna sker istället en prövning var sjätte månad av om vården utanför hemmet ska fortsätta eller

avbrytas. Syftet med bestämmelsen från 2003 är, enligt prop 2002/03:53, att genom överflyttning av vårdnad till familjehemmet bereda bättre möjligheter för kontinuitet och trygghet i vården av barnet (Broberg, et al. 2008) För att en vårdnadsöverflyttning ska prövas krävs en grundlig utredning av socialtjänsten som visar på att barnets bästa är att permanent få bo kvar i familjehemmet istället för att flyttas tillbaka till de biologiska föräldrarna. Denna utredning ligger sedan till grund för socialnämnden som yrkar på vårdnadsöverflyttning i tingsrätten (SOSFS 2006:20). Om tingsrätten dömer som nämnden yrkat så genomförs en vårdnadsöverflyttning med målet och förhoppningen att situationen ändras för barnet och familjehemsföräldrarna både rent praktiskt men också emotionellt (Broberg et al., 2008).

2.6 Domstolens syfte i en indispositiv tvist

Förutom rättens ansvar att bedöma barnets bästa utifrån skydd och stöd har domstolen även skyldighet att se till att rättsprocessen sker på ett rättssäkert sätt. I ett indispositivt mål har domstolen som uppgift att bl.a i enlighet med 6 kap. 19 § FB ha domstolen en egen utredningsskyldighet. Officialprövning, när det handlar om vårdnadsfrågan, ska ske för att domstolen på så vis ska kunna tillvarata barnets intressen. Det handlar även om rättssäkerheten att stärka skyddet för den svagare parten i målet samt att kunna balansera ut processuella obalanser (Schiratzki, 2013). Schiratzki (2013) skriver att rättens skyldighet till officialprövning innebär att domstolen inte är tvungen att ta hänsyn till parternas yrkanden eller medgivanden. När det handlar om mål gällande LVU har det länge förts en diskussion om rättssäkerhet, denna diskussion saknas dock i mål om överflyttning av vårdnad i enlighet med 6 kap. 8 § FB och bör enligt Schiratzki (2013) uppmärksammas. Traditionellt handlar diskussionen gällande rättssäkerhet om maktrelationen mellan staten och den enskilde med risk för att staten nyttjar sin position och därmed handlar mot den enskilde på ett icke behörigt vis. I mål om överflyttning av vårdnad står de biologiska föräldrarna som en part i målet och socialnämnden som den andre parten och domstolen fungerar som det avgörande organet vilket medför en risk i maktrelationen. Denna risk finns inte på samma sätt vid en vårdnadstvist där parterna är jämbördiga och i stånd att hävda sina egna intressen.

2.7 Rättssäkerhet

För att kunna tala om rättssäkerhet krävs att den rättsstat som eftersträvar rättssäkerhet fungerar utifrån ett antal principer, exempelvis legalitetsprincipen och offentlighetsprincipen. Legalitetsprincipen innebär att en stat styrs genom sina lagar och även är bunden till sina lagar, och är eventuellt en av de viktigaste principerna inom rättspraxis. Legalitetsprincipen återfinns även som processrättslig princip i 24 kap. 23 § RB. Offentlighetsprincipen statueras i 2 kap. TF och innebär att alla handlingar som inkommit till, är upprättade hos eller förvarande vid en myndighet i huvudregel är allmänna. Mer konkret kan sägas att rättssäkerhet innefattar att alla är lika inför lagen, att individerna och staten följer de rättsregler som tillsammans bildar rättssystemet som dessutom ligger nära samhällets normer och värderingar kring vad som är rätt och fel, samt att enskilda ska ha möjlighet att utöva sina rättigheter gentemot staten i oberoende domstolar. Rättssäkerhet ska skydda individer från övergrepp från både

staten men även från andra medborgare och är en grundförutsättning i en demokratisk rättsstat (Lundberg et. al, 2013).

2.8 Aktuella lagrum

Här nedan följer ett utdrag på ett antal viktiga lagrum som reglerar rättigheter för barn, skyldigheter för vårdnadshavare och myndigheter, lagar kring vårdnad, barns bästa och placering av barn enligt SoL och LVU. Dessa lagrum kommer även att användas för att undersöka det empiriska materialet senare i studien. Då barnkonventionen inte är inkorporerad i svensk lag står våra lagar och förordningar över den.

2.8.1 Föräldrabalken (1949:381)

6 kap. Om vårdnad, boende och umgänge

1 § Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Lag (1983:47).

2§ Ett barn står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, om inte rätten har anförtrött vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år.

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov enligt 1§ blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter samt ska bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. I syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan ska vårdnadshavaren vidare svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas.

Om ansvaret i frågor som gäller barnets ekonomiska förhållanden finns bestämmelser i 9-15 kap Lag (2014:377).

2 a § Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid

- risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

8 § Har ett barn "stadigvarande vårdats och fostrats" i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och är det uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet eller någon av dem, skall rätten utse denne eller dessa att såsom särskilt förordnade vårdnadshavare utöva vårdnaden om barnet.

Frågor om överflyttning av vårdnaden enligt första stycket prövas på talan av socialnämnden. Lag (2006:458).

2.8.2 Socialtjänstlag (2001:453)

1 kap. Socialtjänstens mål

2 § Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas.

Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

5 kap. Särskilda bestämmelser för olika grupper

Barn och unga

1 § Socialnämnden ska verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden

6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende

Allmänna bestämmelser om vård utanför det egna hemmet

1 § Socialnämnden skall sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende.

5 § När ett barn placeras skall det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet skall dock enligt 1 kap. 2 § alltid beaktas.

8 § Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

11 kap. Handläggning av ärenden

1 § Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

2.8.3 Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453) Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

2 § Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Lag (2003:406).

Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. Lag (2012:777)

6 § Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart skall omhändertagas, om.

1. det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag, och

2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras

2.9 Litteratursökning

Litteratursökningar har gjorts i bibliotekskatalogen på Ersta Sköndal Högskola på orden familjerätt, familjehem, vårdnad, vårdnadstvist, vårdnadsöverflyttning, placering av barn, socialkonstruktionism, rättsociologi för att hitta relevant litteratur till studien. Sökorden har kombinerats på olika sätt och har således resulterat i att relevant litteratur funnits för att utforma fakta avsnitt samt metod- och teoriavsnitt. Vid en sökning på sökordet barnrätt fick vi fram två resultat, den ena boken skriven av Wiweka Warnling-Nerep och den andra skriven av Johanna Schiratzki. Vid sökning på vårdnadsöverflyttning får man fram en bok skriven av Titti Mattsson. Schiratzkis och Mattssons böcker har haft stor inverkan på studiens utformning. Sökningar har även genomförts på Stockholms stadsbibliotek på sökorden vårdnadsöverflyttning, familjehem, överflyttning av vårdnad, utvecklingsteori, placering av barn, rättsociologi, socialkonstruktionism. Dessa sökningar kombinerades på olika sätt och resulterade i böcker som har haft betydelse för utformningen av denna studies design och innehåll. Litteratursökning har utförts i en rad olika databaser med en kombination av sökord. Dessa ord är; vårdnadsöverflyttning, familjehem, familjeplacering, placering, barnets bästa, socialtjänstutredningar, rättsociologi, socialkonstruktionism, vårdnad, överflyttning av vårdnad, fosterbarn. Dessa ord har även översatts till engelska i sökningen. Vi har genom litteratursökning i google scholar med sökorden vårdnadsöverflyttning och familjehem med avgränsningen till årtal mellan 2005- 2015 fått fram 69 resultat. Vid sökning på samma sökord på ESH Discovery får vi endast upp sju resultat varav alla är av relevanta för ämnet. En sökning på Socialstyrelsens hemsida har också genomförts och material som behandlar ämnet familjehem, vårdnadsöverflyttning, barnets bästa och stöd till barn i familjehem har funnits. Detta material kommer att användas för att fördjupa förståelsen för ämnet och för att få fakta om arbetssätt och rekommendationer från Socialstyrelsen i Sverige. Dock kommer dessa dokument endast användas med vetskap om att materialet inte kommer från en oberoende källa och av den anledningen kan vara färgat. Ett typ av snöbollsurval när det kommer till litteratursökning har även använts i form av uppföljning på intressanta delar ur böcker, avhandlingar och kandidatuppsatser, samt i litteratur- och referenslistor. På detta sätt har vi funnit författare och forskare såsom Bo Vinnerljung och Annika Rejmer, som båda har skrivit om ämnen som kan relateras till vårt på olika sätt. Även litteratur på bibliotek har funnits med denna metod, då vi sökt på de hyllor som har varit knutna till exempelvis familjerätt, förvaltning eller forskningsmetod.

2.10 Kunskapsläge och tidigare forskning

Avhandlingar, litteratur, kandidatuppsatser, myndighetsdokument och vetenskapliga artiklar kopplat till ämnet barns bästa och vårdnadsöverflyttningar har funnits i diverse sökbaser och på bibliotek. En del av dessa är skrivna inom det socialt arbetets kunskapsfält men material har även funnits som är relevant i förhållande till denna studie utifrån andra discipliner såsom uppsatser på kandidatnivå i juridik. Vi har valt att mer ingående presentera den forskning som är gjord på en mer vetenskaplig nivå, men kommer också att kort ge en inblick i uppsatser publicerade på kandidatnivå.

2.10.1 Vårdnadsfrågor med barnet i fokus

Den första studien som har haft stor betydelse för vår uppfattning av barnets bästa är Johanna Schiratzki som disputerade år 1997 med sin avhandling *Vårdnad och Vårdnadstvister*. I denna studie behandlas bland annat begreppet barnets bästa, undersöker vilka faktorer som påverkat lagstiftning om vårdnad, samt analyserar och diskuterar skyldigheter, rättigheter och förutsättningar mellan olika parter i vårdnadsfrågor. Studien är utförd ur ett rättsdogmatiskt perspektiv och studiens undersökningsfokus är FB och LVU. Resultat visar på att begreppet barn bästa inte är specificerat utan att lagstiftare hänvisar till rättspraxis när det kommer till utrönande av begreppet samt till att beakta varje enskilt fall. Dessutom skriver Schiratzki om vad hon kallar principen om minsta möjliga förändring. Denna princip innebär att barnen bör bo kvar hos den förälder som givit den primära omvårdnaden innan tvisten för att mer tydligt se till barnets behov av stabilitet. Principen menar hon skulle kunna användas mer konkret som konfliktlösningsverktyg än de som finns. I avhandlingen riktas även kritik till lagstiftningen kring vårdnadsfrågor och den består bland annat av ett ifrågasättande av målsättningen med lagstiftningen vi har och pekar på avsaknaden av manual på hur dessa mål ska uppnås. Schiratzki pekar även på det alltmer växande kravet på medling mellan parter inom vårdnadsfall och menar på att denna strategi för konfliktlösning kan vara svårt att förena med barnets bästa som avgörande princip. Avhandlingen är en av många publikationer Schiratzki skrivit om ämnet familjerätt och vårdnadsfrågor och trots att den publicerades 1997 får den ändå anses som en relevant del av den tidigare forskning som denna studie kan knyta an till. Även i *Barnrättens grunder* från 2014 tar Schiratzki upp frågor relaterade till barnrätten i stort samt belyser rätten i mer individuella fall. Hon ställer sig en rad frågor som relaterar till samspelet mellan allas likhet inför lagen och barnets bästa, om det ska finnas ett universellt barnets bästa samt frågor som rör integrering av andra vetenskapliga ämnen när det kommer till kunskapen om barn. Boken kan tjäna som kunskapsbank när det kommer till att inhämta fakta om vilka rättigheter barn har, hur dessa ser ut nationellt och internationellt samt hur relationen föräldrar barn ser ut rent juridiskt. Dessutom har genomgången av individuella fall fungerat som en öppning till olika dilemman som har skapat nyfikenhet och intresse för barnrätten som ämne.

En stor inspirationskälla till denna studie är Titti Mattsson, docent och lektor i socialrätt vid Lunds universitet som år 2010 skrev boken *Rätten till en familj som bygger på ett forskningsprojekt med titeln Omsorgs- eller vårdnadsöverflyttning? Barnets bästa vid samhällsingripanden i ett rättsligt perspektiv*. Boken syftar till att undersöka vad barns rätt till familj innebär och hur rätten tillämpas när det kommer till frågor angående vårdnad och omsorg inom den sociala barn- och ungdomsvården. Detta gör Mattsson genom att undersöka de rättsliga instrument som används inom socialtjänst och domstolsvärlden, samt genom att undersöka hur ansvaret när det kommer till vård av barn är fördelat i rättskällorna. Dessutom problematiserar Mattsson begreppet familj. Boken lyfter många intressanta synvinklar på hur rätten konstrueras i och av samhället, hur begreppet familj konstrueras och vad det innebär för barn juridiskt, emotionellt och praktiskt. Med sina undersökningar av domar från tingsrätten visar Mattsson på alternativa sätt att tolka de grunder som sägs belysa barnets bästa. Mattsson har författat andra böcker och studier på ämnet, bland annat *Barnet som subjekt och aktör* :

en rättslig studie om barn i familjehem, där hon utreder barnets ställning när det kommer till beslut kring placering och barnets roll inför en placering och under samt vid upphörande

Annika Rejmer, utförde år 2003 en studie av tingsrättens funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkten från barnets bästa. Studien tituleras Vårdnadstvister: en rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa och innefattar en dokumentanalys på 114 fall som avgjorts i tingsrätten samt i kombination med en enkätundersökning med 107 föräldrar samt 221 yrkesverksamma bestående av domare, advokater och socialarbetare, som respondenter. Rapporten beskriver dels förhållandet mellan familj och samhälle under rättsförfarandet, men också förhållandet mellan socialtjänst och tingsrätten, och hur terapeutiska eller juridiska lösningar i problemet anses kunna appliceras. Studiens resultat visar att rättens funktion snarare är att skapa fred mellan föräldrar än att nå en verklig lösning på konflikten och att rätten allt för ofta agerar slagfält åt föräldrar som vill 'slåss civiliserat'. Dessutom redovisas att barnets bästa enligt svenska barnkommittén inte står i fokus, och detta grundar sig på att barnet inte ens tillfrågats i många fall. Vidare beskrivs att de professionella aktörerna i studien, dvs domare, advokater och socialsekreterare, finner det problematiskt att tvisterna ska lösas med målet barnets bästa men att det är svårt att se till både föräldrarnas och barnets rätt samt att det snarare är föräldrarna som får komma till tals och inte barnen. Dessutom pekar resultatet på att en uttalad kritik finns mot att tingsrättens beslut är grundade på ett otillräckligt beslutsunderlag och att domar i realiteten inte får speciellt stor betydelse. Rejmers studie ger oss en indikation på rättens funktion i samhället.

2.10.2 Barnets bästa

Anna Singer redogör i boken Barnets bästa (2012) för hur barnets rättsliga ställning ser ut i relation till familj och samhälle. I boken tar hon upp hur barns rätt till familj fastställs, hur barns rätt till omsorg och försörjning bör säkras samt hur vårdnadstvister mellan föräldrar hanteras. Dessutom finns en del som behandlar barnets rättshandlingsförmåga för att visa på att barnet har alltmer gått från att vara ett objekt till att bli ett subjekt, som ett enskilt rättssubjekt som har rättigheter gällande vardaglig omsorg och trygghet, men också i särskilda fall som vid placering i familjehem eller vid lagöverträdelse och skadeståndsskyldighet. Singer trycker i boken på barnets bästa som en rättslig målsättning snarare än ett begrepp och menar att denna är socialt och kulturellt betonad. Därav pekar hon på det faktum att målsättningen alltid måste omprövas och att barns bästa inte kan hanteras som ett förutbestämt begrepp.

2.10.3 Barn i samhällets vård

Bo Vinnerljung, professor vid Socialhögskolan i Stockholm har genomfört en rad olika studier som handlar om familjehemsvård och resultaten av att som barn placeras i familjehem bland annat; Instabilitet i familjehemsvården – en regional studie om sammanbrott bland yngre barn och bland barn i långvarig familjehemsvård (2012), Svensk forskning om fosterbarnsvård (1996) och Fosterbarn som vuxna (1996). Hans forskning tyder på att det i stor utsträckning går sämre för barn som fostrats i

samhällets vård på många områden såsom skola och hälsa samt att de oftare hamnar i missbruksproblematik eller blir bidragsberoende som vuxna. Han trycker hårt på det faktum att skolan misslyckas med att ge dessa barn stöd, ett stöd som annars skulle kunna förändra utfallet för dessa barn i framtiden. Han menar på att ett utökat stöd i skola och barnomsorg samt en tydligare utvärdering av barn och ungdomsvården skulle underlätta för dessa barn som redan innan placering i familjehem har blivit utsatt för stora påfrestningar i livet.

Håkan Nordin (2003), undersöker i sin studie Permanent eller tillfälliga placeringar? Om lag och verklighet vid flyttningsförbudsbestämmelsens tillämpning vilken betydelse relationen till familjehemsföräldrar och syskon tillmäts, samt vilken betydelse de biologiska föräldrarna tillmäts. Detta undersöks genom en studie av dels ett antal domar mellan 1982-1984 där rätten beslutat om flyttningsförbud för barnen, men också en uppföljningsstudie som genomförts genom intervjuer av dessa barn som numera är vuxna. Studien tar upp komplexiteten mellan återföreningsprincipen och det faktum att många barn hinner rota sig och knyta starka band till sitt familjehem. Intervjupersonerna beskriver själva hur de som vuxna kan se tillbaka på sin barndom och tänka att den hade blivit lättare om socialtjänsten faktiskt hade sett mer till deras bästa.

2.10.4 Utredningsarbete

Francesca Östberg (2010) undersöker i sin avhandling Bedömningar och Beslut, från anmälan till insats i den sociala barnvården, vilka faktorer som påverkar sorteringsarbetet som socialtjänsten gör när det kommer till orosanmälningar kring barn och unga. Rapporten beskriver hur arbetet med bedömning och beslut angående barn och insatser kan liknas vid en tratt som snabbt smalnar av mer och mer, detta då många fall som tas upp hos socialtjänsten aldrig resulterar i en insats. Östberg beskriver vidare i sin avhandling hur attityderna kring insatsbesluten är att barnen ska hållas undan insatser, för sitt eget bästa samt att barnen själva inte hamnar i fokus.

2.10.5 Uppsatser på kandidatnivå inom socialt arbete

En C-uppsats skriven i ämnen vårdnadsöverflyttning från Uppsala universitet med titeln Barns bästa vid vårdnadsöverflyttningar : En studie av domar från tingsrätten skriven av Jenny Olsson år 2011. Författaren syftar till att undersöka konstruktionen av barns bästa samt belysa dilemmat mellan återföreningsprincipen och kontinuitetsprincipen. Författaren kommer fram till att barns bästa konstrueras av barns behov såsom trygghet och kontinuitet. Dessutom belyser författarinnan dilemmat mellan de två ovan nämnda principerna som kan förekomma.

I C-uppsatsen Det osynliga barnet undersöker Madeleine Kempe Frantz och Hanna Johansson rättsreglerna i 6 kap. FB säger om barnets bästa och barnets vilja när det kommer till tvistefrågor i mål om vårdnad, boende och umgänge samt undersöker hur dessa rättsregler sedan appliceras i praktiken av domstolen. Detta görs utifrån en juridisk metod som innebär undersökande av rättsregler och domar från tingsrätten. Deras studie pekar på att domstolen inte alltid dömer i enlighet med gällande rättsregler och dessutom pekar den på svårigheten i att följa domstolens resonemang som tagit dem fram till beslutet. Detta anser författarna kan ha sin grund i att dessa tvistemål uppfattas av domstolen

som en tvist mellan två parter, i dessa fall föräldrarna och att barnperspektivet på så sätt går förlorat i processen.

2.10.6 Kandidatuppsatser inom andra discipliner

Petra Andersin (2007) har skrivit ett examensarbete i juridik vid Umeå Universitet kallad Överflyttning av vårdnaden till familjehem, där hon genom användandet av rättsvetenskaplig metod redogör för vårdnadsöverflyttning, undersöker om intentionerna hos lagstiftaren sammanfaller med barnets bästa samt om hur en socialsekreterare ser på saken. Hennes studie pekar på att föräldrarätten fortfarande har en stark ställning i dessa frågor, ibland även starkare än barnets rätt. Dessutom menar hon, som så många andra som gjort studier på området, att stödet från kommunen när det kommer till placering av barn måste förbättras.

Anna Nyberg undersöker i sin juridiska uppsats Rätten till trygghet, tillhörighet och identitet, författad vid Lunds universitet, vårdnadsöverflyttningar till familjehem utifrån ett barnperspektiv. Genom att undersöka lagändringen från 2003 ang vårdnadsöverflyttning, samt tolka hur detta fungerar i praktiken syftar studien att både redogöra för vårdnadsöverflyttning som insats men också för att belysa vilka konsekvenser som kan komma till följd av överflyttningen. I slutkommentarerna till studien tar Nyberg upp det faktum att samhällets vård av barn är präglad starkt av den så kallade återföreningsprincipen men att denna princip behöver kompletteras med en syn mer präglad av att det finns barn som aldrig kommer att kunna bo med sina föräldrar igen. Därav pekar författarinnan på det faktum att vi infört 6 kap. 8 § FB som ett steg på vägen men att det också bör ställas frågan i samhället om tvångsadoption bör vara ett alternativ.

3 Teori

För att besvara vår första frågeställning har vi valt att utgå ifrån socialkonstruktionism och rättssociologiskt perspektiv. Detta för att beskriva hur olika rättsregler och normer konstrueras och tolkas av samhället och de mål vi valt att undersöka men också för att beskriva vilka konsekvenser dessa tolkningar och konstruktioner kan ha för olika grupper. Dessutom kommer vi att förklara de grundläggande tankarna inom anknytningsteorin i detta avsnitt för att genom det socialkonstruktionistiska synsättet kunna analysera anknytningens betydelse i dagens rättsliga tolkning av barnets bästa. Den andra frågeställningen kräver förstärkning av rättsvetenskapen, för att kunna förklara hur relationen mellan domstol och myndighet ser ut i de undersökta målen och för att kunna förklara det glapp i rättssystemet som upptäckts i besvarandet av den andra frågeställningen.

3.1 Rättssociologi

Rättssociologin beskrivs av Hollander och Borgström (2009) som en vetenskap byggd på samhällsvetenskapliga teorier och metoder. De beskriver rättssociologin som förhållandet mellan samhället och rätten och förklarar vidare att rättssociologin ämnar beskriva och analysera rättsliga konsekvenser, orsaker och sammanhang. Som vi kan läsa i boken Rätten i samhället (Mathiesen, 2005) kan vi ur ett rättssociologiskt perspektiv ställa oss frågorna "Vilka verkningar har rätten i samhället? Hur påverkas rätten av och samverkar med andra samhällsförhållanden?" (s.23). Mathiesen förklarar vidare hur det i vår värld ständigt finns en växelverkan mellan samhällsförhållandena och rättsreglerna. Författaren fortsätter med att det är viktigt att titta på institutionerna inom rättssystemet för att på så vis utröna strukturer, maktförhållanden och konflikter som inte är formella normer.

En vanlig uppfattning inom rättssociologin är att vårt rättssystem är ett system ihopsatt av regler eller snarare ett system av normer (Svanberg, 2008). Normer beskrivs som skapade av, upprätthållna av och riktade till de människor och grupper som lever inom ett givet samhälle, och skulle med andra ord kunna beskrivas som beteenderegler. Svanberg beskriver normen som uppdelad i dels primärnorm vilket syftar till de normer som riktar sig direkt till människan och därefter sekundärnormen som förklarar normen i relation till myndigheter och tjänstemän vilket i sin tur gör att sekundärnormen även indirekt riktar sig till och normerar människors liv (ibid.). Enligt Hollander och Borgström (2009) skapar lagstiftningen och de rättsliga normerna en direction för hur socialarbetaren ska agera i relation till sina klienter. Socialrätten bygger till stor del på att socialarbetaren ska kunna göra en bedömning gällande klientens bästa (Hollander & Borgström, 2009). Vidare beskrivs att inom det sociala arbetets kunskap både om rättsreglernas innehåll likväl som dess funktion i samhället samt dess konsekvenser och funktioner är en kritisk del av arbetet. Detta då professionen genom lagstiftning, av staten fått både legitimitet och makt att ingripa i medborgarnas liv. Författarna beskriver balansgången för socionomen att hantera medborgarens rätt till välfärd, omsorg och skydd i relation till kontroll och straff. Socionomen ska kunna hantera dessa dilemman med hänsyn till samtliga motiv (ibid.).

Hollander och Borgström (2009) skriver att för att rättsliga principer så som barnets bästa ska kunna tillämpas och tolkas krävs mer än juridiska metoder. Det förutsätter även sociala och

psykologiska kunskaper. Författarna försätter med att beskriva socionomens roll som central när det kommer till att bedöma och hantera sociala problem. Socionomen måste kunna se till både lagstiftning samt livsvillkor. Svanberg (2008) beskriver att vårt rättssystem är ett resultat av vår egen historia där en mängd olika omständigheter varit bidragande till den gällande rätten som den ser ut idag. Här drar Svanberg parallellen mellan de rättsregler som gäller idag med folkets uppfattningar och värderingar om vad som är rätt och fel.

3.2 Socialkonstruktionism

Socialkonstruktionismen kan sägas handla om subjektets relation till den omgivande världen och utgår ifrån att det är människor och det sociala samspelet mellan individer som skapar kunskap och förståelse av verkligheten samt konstruerar organisationer och kulturer (Payne, 2008). Detta till skillnad från motsatta uppfattningar att vår sociala verklighet är förutbestämd där kulturer och organisationer är redan givna och således oberoende av sociala aktörer (Bryman, 2011). Payne (2008) menar på att det är språket som konstrueras via olika kulturella och lokala kontexter som ger oss kunskap om verkligheten och hjälper oss i tolkningen av de erfarenheter vi inhämtar. Dessutom trycker han på det faktum att de sociala erfarenheter vi får inte kan förstås eller uppfattas om vi inte existerar tillsammans med andra genom interaktion och språk. Vidare skriver Payne att konstruktionen av det sociala arbetet egentligen kan ses som en cirkulär process där socialtjänst, klienter och socialarbetare påverkar varandra i form av de sociala normer och föreställningar som finns angående hur det sociala arbetet ska bedrivas. Detta kallar Payne (2008) för den sociala konstruktionen av socialt arbete.

Med en socialkonstruktionistisk ansats kan undersökningar göras av hur rätten förhåller sig till de faktiska omständigheter som regleras. Enligt teorin, uppfattas rätten i sig som en del av dessa omständigheter och en konsekvens av det socialkonstruktionistiska perspektivet är att rätten inte kan betraktas som ett autonomt system. Kunskaper om rätten betraktas som kontextuella och som en följd av detta kan det finnas mer än ett rätt svar på rättsliga frågor och problem. (Hollander & Borgström, 2009).

3.2.1 Grunderna inom anknytningsteorin

Enligt grundaren till anknytningsteorin, John Bowlby (1994), förklarar hans teori barnets grundläggande behov i relationen till de vuxna omkring barnet, och hur det kan påverka ett barn som växer upp med vuxna i sin nära omgivning som på olika sätt inte klarar av att ta hand om barnet. Anknytningsteorin beskriver hur barnet på grund av evolutionära överlevnadsmekanismerna är programmerad till att redan från den allra första början av sitt liv knyta an till de vuxna som tar hand om barnet, och skapar på så sätt ett band till de som kommer att vara barnets primära anknytningspersoner. När ett band mellan barnet och anknytningspersonerna skapats är det med meningen att upprätthållas. Genom att sedan på olika sätt signalera behov såsom hunger, törst, rädsla och andra mänskliga behov och känslor ska barnet tryggas och där efter klara av att ge sig ut i den stora världen. Bowlby, menar att anknytningssystemet är ett system som finns hos barnet i syfte att få

vuxna personer att ta hand om barnet. I och med att systemet är biologiskt är det i sig oberoende av kultur och sammanhang, det är däremot miljön som ligger till grund för hur anknytningsystemet svarar och därmed grunden till hur viktiga delar av personligheten utvecklas. Det som i hög grad avgör denna utveckling är föräldrarnas sätt att bete sig gentemot barnet. Detta handlar inte endast om spädbarnsåren utan hela barndomen och tidiga tonåren. Dessa faser under utvecklingen av personligheten anser Bowlby forma senare relationer och förväntningar på hur personer som barnet som vuxen fäster sig vid ska bete sig samt hur individen kommer att tyda världen omkring sig (ibid).

3.2.2 Anknytning ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv

Anknytning som ett grundläggande behov för små barn har länge varit norm i samhället. Sommer (2005) beskriver hur psykoanalytiska och barnkliniska uppfattningars inflytande mellan 1920-talet fram till mitten av 1900-talet samt anknytningsforskningens uppsving under 70- och 80-talet till följd av den kognitiva perioden tydligt har influerat hur vi ser på barn och anknytning än idag. Trots den kritik som riktats mot Bowlby och hans efterföljare har anknytningsteorin som huvudprincip när det kommer till en trygg uppväxt för barn varit central. Idag har vi lagstöd i många delar av världen för att barns bästa skall vara grundläggande för beslut om och rörande barn, och i Sverige ses barnets bästa ofta genom anknytningsteorins glasögon och har nästintill blivit en form av normativ grund för beslut som tas i domstolar och av socialtjänst. Vidare skriver Sommer om hur barn från olika kulturer uppvisar olika typer av anknytning till sina föräldrar. Detta kan ses som en indikation på hur anknytning kan ses som en social konstruktion som dessutom ser olika ut i olika samhällen och kontexter. När det kommer till anknytning som grund för barnets bästa kan det diskuteras huruvida barn från exempelvis nordtyskland, som enligt Grossman et.al (1985) visar mycket mindre trygg anknytning än exempelvis amerikanska barn, har en sämre barndom än de amerikanska? Anledningen till den längre nivån av trygg anknytning är enligt Grossman et al. att de nordtyska mödrarna uppfostrar barnen att bli mer självständiga och oberoende i ett tidigare skede av livet. Sommer menar på att man inte får glömma bort att de emotionella banden mellan små barn och omvårdnadspersoner inte tillräckligt uttömmande kan förklara den tidiga utvecklingen.

Även det faktum att anknytningsteoretiska värderingar såsom tanken på en primär omvårdnadsperson, i synnerhet en moder hänger kvar i de svenska rättsreglerna. I 6 kap. 3 § FB står att "Barnet står från födelsen under vårdnad av båda föräldrarna, om dessa är gifta med varandra, och i annat fall av modern ensam" vilket ur ett socialkonstruktionistiskt synsätt på anknytning insinuerar på att det är modern som är den primära omvårdnadspersonen. Även i 6 kap. 2 a § FB finns statuerat att "vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna." vilket också tyder på ett något omodernt sätt att se på barnets bästa, då många barn idag lever med en förälder eller i en större familj eller nätverk. Normer som knyter an till kärnfamiljens värderingar är tydligt förankrade i svensk rätt och begreppet barns bästa kan därför tolkas efter vad som är återkommer flest gånger, vilket även nämnts i avsnittet om barnets bästa, kan bidra till att tolkningen av barns bästa sammanfaller med samhällsnormen

(Schiratzki, 1997).

3.3 Rättsvetenskap

Petter Asp skriver i en kunskapsöversikt på Vetenskapsrådets (2014, 1) hemsida att rättsvetenskapen kan ses som ett samlingsbegrepp för olika samhällsvetenskaper och humaniora. Han menar att rättsdogmatiken är den mest utmärkande av dessa vetenskaper men att här också ryms rättssociologi och rätthistoriska arbetssätt. Claes Sandgren (2007) beskriver hur rättsvetenskapen som vetenskap är något otydligt och att det inte finns en officiell definition. Han menar på att det är de främsta representanterna inom ämnet som indikerar hur ramen kring hur vetenskapen bör se ut. Detta genom bland annat tjänstetillsättning och publicering av forskning och doktrin på ämnet. Dock pekar han på det faktum att en definition av ämnet skulle behövas vid exempelvis bedömning av rättsvetenskapliga arbeten. Rättsvetenskapen kan å ena sidan beskrivas i likhet med rättstillämpningen som sådan, då tolkningen av material kan resultera i likartade resultat, oberoende av om det är en praktiker eller rättsvetenskapare som tolkar det. Å andra sidan skiljer det sig i hur materialet tolkas, och Sandberg beskriver hur rättsvetenskaparen jobbar utifrån en högre rationalitet och kritiskt förhållningssätt till skillnad från rättstillämparen som kan anses ha en mer dogmatisk syn på tolkningsutförandet. I likhet med samhällsvetenskapen har rättsvetenskap som mål att studera normer och samhällsförhållanden, men studerar även de grupper i samhället som påverkas av de rättsregler och normer vi skapat och upprätthåller. Tolkning och förståelse av fenomen och objekt står över kausalförklaringar, precis som inom det etiken vilket därav gör dem snarlika. Sandberg påpekar även hur empiri och teori är viktiga inslag i rättsvetenskapen och kan användas som tolkningsgrund eller bedömning när det kommer till rättstillämpning för att kunna mynna ut i exempelvis lagändringsförslag. Sandberg beskriver hur rättsvetenskapliga undersökningar kan utgå ifrån både rättsregler, samhällsproblem och samhällsförhållande eller teoretiska referenser i sin undersökning. Dessa kan kombineras eller användas som utgångspunkter var för sig och bör enligt Sandberg behandlas med olika metoder och tillvägagångssätt.

4 Metod och material

4.1 Vetenskapsteoretisk ansats

Denna studie omfattas av en kvalitativ design, med ett rättssociologiskt perspektiv, baserad på en induktiv process där vi utefter materialets karaktär kommit fram till användandet av ett antal teoretiska perspektiv som analysverktyg. Detta är enligt Bryman (2011) något som symboliserar den kvalitativa forskarens väg för att hitta teorier och begrepp. Resultatet analyseras dels ur ett rättssociologiskt perspektiv men även med hjälp av socialkonstruktionistisk teori och anknytningsteori som tolkningsgrund för barnets bästa som rättsprincip. Vi använder oss som Larsson skriver i Hollander och Borgström (2009) av en typ av multidimensionell analysstrategi vilket innebär att resultatet analyseras ur flera olika perspektiv för att få en mer mångsidig beskrivning. Vår förhoppning är att kunna integrera begrepp från utvecklingspsykologin som berör barns utveckling med socialkonstruktionistiska och rättssociologiska perspektiv för att kunna belysa lagstiftningens syfte att tillgodose barnets bästa och tillämpning av lagen i praktiken samt att belysa dessa ur ett samhällsperspektiv.

4.2 Val av design

Solhberg skriver i boken Kunskapens former att kvalitativ forskning inom det samhällsvetenskapliga fältet ofta handlar om att ge rika flerdimensionella beskrivningar (2013). Därför använde vi oss av den kvalitativa forskningsmetoden för att kunna ge en så holistisk bild som möjligt av den komplexa uppgiften att se hur rättsprincipen barnets bästa tolkas av tingsrätten samt hur denna tolkning används i tingsrätten i samband med vårdnadsöverflyttningar enligt 6 kap. 8 § FB.. Bryman skriver i Samhällsvetenskapliga metoder (2011) att den kvalitativa forskningen ofta beskrivs som tolkande och konstruktivistisk i dess kunskapsteoretiska synsätt vilket relaterar till det faktum att rättskällor och rättsnormer konstrueras i den kontext de existerar och dessutom är föränderliga. Dessutom menar Bryman att den induktiva synen på förhållandet mellan teori och praktik dominerar samt att forskningen ofta är mer inriktad på ord. Detta till skillnad från den kvantitativa forskningen där tyngden snarare läggs på siffror. Enligt Larson (2005) avser den kvalitativa metoden att uppnå kunskap relaterat till ett helhetsperspektiv samt till individers subjektiva upplevelser. Den ses som en beskrivande ansats. Vi tänker oss att den kvalitativa forskningsstrategin passar denna studie bra då den syftar till att beskriva en social verklighet konstruerad av människor samt till att beskriva hur barnets bästa tolkas i rättsfall, trots att fokus inte kommer att ligga på de enskilda fallen.

4.3 Val av metod

Bergström och Boréus (2012) beskriver hur det i samhällsvetenskaplig forskning inte alltid finns ett utarbetat verktyg som passar perfekt för den uppgift som ska utföras utan att man snarare ibland kan använda befintliga verktyg och som de kallar det "böja, bändas och göras om till verktyg för den specifika uppgiften" (s.40-41). Även Bryman (2002) tar upp det faktum att det finns få accepterade och etablerade metoder för att analysera kvalitativa data. Vi har valt att använda oss av den kvalitativa

innehållsanalysen för att undersöka vårt empiriska material i form av utredningar från socialtjänsten och domslut ifrån tingsrätten. Då juridiska dokument är en del av det empiriska materialet hade även andra metoder varit applicerbara, såsom exempelvis rättsdogmatisk metod. Dock anser vi att valet av en kvalitativ textanalys passar studiens syfte bättre på grund av den rättsdogmatiska metodens intresse att skapa fullständig förståelse för rättsreglernas juridiska tolkning och användande. Vi har valt att titta lite närmare på ett par av de bakomliggande propositionerna till vissa lagar för att få en ytlig förståelse av vad lagstiftaren syftade till att tydliggöra med lagändringen. Detta för att lättare kunna analysera de meningsbärande enheterna i vårt empiriska material snarare än att tolka lagen.

Göran Bergström och Kristina Boréus beskriver i boken *Textens mening och makt* (2012) hur text är en självklar informationskälla då vi studerar de samhällsvetenskapliga disciplinerna. Texter ses enligt författarna som resultat av att människor vill förmedla någonting till en eller flera andra människor, och text produceras överallt i alla samhällen hela tiden. För att använda sig av textanalys som en analysmetod bör man enligt författarna ha en grundförståelse för metoden. De menar att texter på olika sätt relaterar till människor, i form av författaren till texten och mottagaren av texten. Dessa texter speglar föreställningar som de människor som skapat och mottager texter har, både medvetna och omedvetna sådana. De kan spegla makt, relationer och andra fenomen som uppstår mellan människor och det är detta som gör texter ett samhällsvetenskapligt intressanta enligt Bergström och Boréus. Vidare beskriver författarna att tolkning är en förutsättning för textanalysen, oavsett vilken metodanalys man använder sig av. Själva tolkningens komplexitet menar de bygger dels på hur komplicerat det studerade problemet är och dels på vilket analysval som görs samt hur texten är utformad. Bergström och Boréus beskriver även vikten av att ha klart för sig vad man egentligen är ute efter att tolka (ibid).

Det görs ofta en distinktion mellan kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys och Bergström och Boréus (2012) menar på att denna distinktion ofta görs på grundvalet om man mäter förekomsten av ett ord, uttryck eller fenomen eller om man vill tolka och förstå betydelsen av datan. Bryman beskriver hur Altheide (1996 i Bryman 2011) kallar den kvalitativa innehållsanalysen för etnografisk innehållsanalys och betonar vikten av forskarens roll när det kommer till att ska mening i materialet vid textanalys. Kvalitativ innehållsanalys används enligt Margrit Schreider (2012) för att beskriva betydelsen av ett empiriskt materialet på ett strukturerat sätt. Detta görs genom att dela upp materialet i olika kategorier som forskaren arbetar fram, Schreider kallar samlingen av dessa kategorier för coding frame (ibid.). Bryman (2011) kallar menar på att dessa kategorier bör visa sig utifrån vilket material man jobbar med. Schreiber (2012) skriver det går att tillämpa kvalitativ innehållsanalys på allt empiriskt material som kräver någon form av tolkning för att nå meningen med det. Fortsättningsvis poängterar Schreiber att allt material egentligen behöver ett visst mått av tolkning för att få ett meningsskapande och att denna tolkning är högst individuell och baserat på många olika faktorer så som exempelvis förförståelse och sinnesstämningar. Dock finns ett visst mått av standardisering i vissa typer av texter, texter som är såpass vanligt förekommande att de flesta människor från samma kulturella bakgrund kommer att tolka den automatiskt och på ett liknande sätt, och det är dessa texter som enligt Schreider inte skulle behöva tolkas med kvalitativ innehållsanalys (ibid). Bryman (2011)

beskriver den kvalitativa innehållsanalysen som ett arbetssätt att hitta bakomliggande teman i sitt material men att beskrivning av tillvägagångssättet av detsamma sällan återfinns. Objektivitet och systematik är två viktiga egenskaper när det kommer till innehållsanalys menar Bryman. Han beskriver hur objektivitet inom metoden innebär att det klart och tydligt ska framgå hur man som forskare bör bära sig åt för att kategorisera innehållet i det empiriska materialet för att på så sätt i största möjliga mån undvika att forskarens personliga värderingar påverkar processen. Dessutom ska detta tillvägagångssätt upprepas så systematiskt som möjligt för att på så sätt minimera skevhet och feltolkning av materialet (ibid).

4.4 Material

Materialet i studien kommer att bestå av utredningar och bedömningar från socialtjänsten samt domslut i samma fall. I varje fall undersöker vi utredningen och bedömningen från socialtjänsten, som utgör socialnämndens yrkande, samt domslutet från Stockholms tingsrätt. Att använda domslut som material gör att studiens materialinsamling, om det finns hög transparens, kan replikeras lättare än vid exempelvis utförande av intervjuer. Detta på grund av det systematiska inhämtandet av domslut från tingsrätten snarare än att utföra en intervju där det empiriska materialet kommer att påverkas mer av den som utför intervjuerna. Att jobba utifrån socialtjänstens utredningar som empiriskt material är fördelaktigt då man kommer nära det sociala arbetets praktik. Dessutom får antas att materialet i utredningarna är relativt trovärdigt då det gått igenom fler än en person innan det har färdigställts. Självfallet finns även en del kritiska aspekter när det kommer till användning av både domstolsavgöranden och utredningar som empirisk material och detta avhandlas i avsnittet kallat kritisk materialdiskussion. Även tidigare forskning och litteratur på ämnet kommer att användas som referensram och tolkningsverktyg för studiens empiriska material. Vi har valt att arbeta utifrån åtta mål som är av liknande karaktär i och med att de alla handlar om vårdnadsöverflyttning, enligt 6 kap. 8 § FB, från en eller två biologiska föräldrar till en eller två individer som under de senaste åren har agerat som familjehem för barnen i fråga. Det är nu fråga om att dessa familjehemsföräldrar skall bli särskilt förordnade vårdnadshavare till barnen för att lättare kunna fatta beslut rent praktiskt i vardagen men också för att barnen ska få en mer trygg hemmiljö.

4.5 Urval

Som Bryman skriver så kan det med hjälp av ett icke-sannolikhetsurval, det vill säga genom att ostrukturerat välja ut sina respondenter, vara svårt eller nästan omöjligt att få fram ett representativt stickprov som kan generaliseras till en befolkning. Att inte kunna få fram ett slumpmässigt urval kan bero på att det kan vara svårt att få ekonomiska eller tidsmässiga resurser att räcka till (Bryman, 2011). Trots detta väljer vi att göra ett icke-sannolikhetsurval, vilket kan rättfärdigas med vetskapen om att urvalet syftar till att relatera till de befintliga forskningsfrågorna istället för till en bredare generalisering. Vårt urval skulle kunna ses som målinriktat med tanke på den strategiska urvalsprocessen som gjorts, alltså att sortera ut de rättsfall som handlar om vårdnadsöverflyttning till

familjehem. Detta urval ger oss en tydlig empirisk grund för de specifika frågorna vi syftar till att undersöka.

4.6 Metod och materialdiskussion

4.6.1 Kritisk metoddiskussion

Kvantitativa forskare har kritiserat den kvalitativa designen och metoden och vice versa. Den vanligaste kritiken som riktas mot den kvalitativa forskningsstrategin syftar till att forskningen är alldeles för subjektiv, och även färgad av vad forskare på området anser vara betydelsefullt för studien. Dessutom pekar kritiken mot att frågeställningar kan formuleras i efterhand inom kvalitativ forskning och att detta bidrar till alltför liten information om varför man valt ett visst forskningsområde. En annan punkt som anses problematisk när det kommer till den kvalitativa forskningen är svårigheten med att replikera en undersökning då den är präglad av forskarens egen tolkning och sätt att utföra den. Även problem med generalisering uppstår, enligt kvantitativa forskare, då forskning utförd kvalitativt sällan jobbar med en urvalsprocess som kan representera en större population. Dessutom finns ofta svårigheter med att sätta sig in i hur arbetet med den kvalitativa forskningen gått till då den saknar så kallad transparens, alltså forskaren har inte beskrivit tillräckligt tydligt hur studien har utförts och hur forskaren själv har gått till väga. (Bryman, 2011).

När det kommer till innehållsanalysen så menar Bryman (2011) att metoden aldrig är bättre än de dokument de bygger på samt att det är praktiskt taget en omöjlighet att skapa kodning av materialet utan att detta påverkas av forskarens personliga tolkning. Dessutom menar han på att det finns en begränsad möjlighet att svara på 'varför-frågor' utifrån innehållsanalysen. Svaret på dessa frågor kan endast spekuleras fram enligt honom, och detta anses inte vara vetenskapligt nog enligt många (ibid.). Om syftet med studien hade varit kopplat till en varför-fråga hade eventuellt ett intervjuformat varit tänkbart då resultat hade kunnat formuleras som vad respondenterna själva ser som svar till varför-scenariot.

Vi har valt att använda oss av kvalitativ innehållsanalys vid studiet av domslut på grundval av att det inte är själva rättsreglerna som styr utfallet som är vårt primära undersökningsobjekt. Om så hade varit fallet hade vi eventuellt kunnat använda oss av rättsdogmatisk metod. Detta hade dock krävt en mer omfattande studie av samtliga rättskällor. Metoden har dock likheter med den kvalitativa textanalysen men kräver ett undersökande av fler rättskällor medan man inom innehållsanalysen kan välja det empiriska materialet mer fritt. Rättsdogmatik lämnar, enligt Hollander och Borgström (2009), emellertid inte alltid utrymme för reflektion om den faktiskt tillämpade rätten påverkas av samhällsliga faktorer och maktförhållanden av olika slag. Inte heller finns utrymme att göra analyser av huruvida rättstillämpningen verkligen löser de samhällsliga problem som lagstiftaren hade intention till vid stiftande av lagen (ibid.). Om detta hade varit det primära forskningsområdet, att förstå hur lagstiftaren tänkte att lagen skulle verka så hade även ett mer hermeneutiskt angreppssätt kunnat vara aktuellt. Detta hade eventuellt givit en mer kontextuell bild av hur och vad lagstiftaren hade tänkt sig att lagen skulle verka för (Bryman, 2011).

4.6.2 Kritisk materialdiskussion

Socialtjänstens utredningar skiljer sig i utformningen beroende på vem det är som författat dem, samt i vilken kulturell och social kontext den är författad i. Detta kan vara olikheter i normer och värderingar över tid, samt olikheter mellan stadsdelsförvaltningar eller kommuner. Dessutom behöver utredningen sedan tolkas av forskaren och därmed tillkommer en tolkning och påverkan till på materialet. Vid användandet av domstolsavgöranden som dels är skrivna på ett juridiskt språk men också utformade inom en annan disciplin kan detta inneära en begränsning för den samhällsvetenskapliga forskaren. Domstolsavgöranden måste också tolkas med vetskapen om att det också råder normer och tolkningsdifferens inom det rättsvetenskapliga fältet.

4.7 Studiens avgränsningar

Som tidigare beskrivits i urvalsprocessen har vi valt att avgränsa vår studie till domslut fastställda av Stockholms tingsrätt. Denna avgränsning behöver inte nödvändighetsvis betyda att studiens tillförlitlighet försvinner då studien är kvalitativ och främst syftar till att uppmärksamma nyanser snarare än att dra likhetsparalleller till en större population (Bryman, 2011). Då Stockholms tingsrätt är den största i Sverige är avgränsningen till denna relevant för studien. Ingen avgränsning har gjorts gällande ålder på de barn som omfattas av studien, vi har istället valt att använda oss av alla de fall som omfattas av den juridiska definitionen av barn, det vill säga upp till 18 års ålder. Detta har även den naturliga förklaringen i att de som fyller 18 blir myndiga och således inte längre är aktuella för placering i jourhem eller familjehem. Vi har valt att endast titta på socialnämndens yrkanden i de undersökta målen och inte på den enskilde partens yrkande och grunder. Detta för att studiens omfattning inte rymmer den typen av information rent innehållsmässigt samt att studiens karaktär är inriktad mot socialtjänstens relation till tingsrätten.

4.8 Tillvägagångssätt

4.8.1 Insamling av material

Vid insamling av mål att undersöka i studien började gjordes en begränsning oss till domstolar inom Stockholms närområde, i detta fall max en timme med bil utanför Stockholms innerstad. Ett mail skickades sedan ut till alla berörda domstolar där vi förklarade att vi skrev en kandidatuppsats om ämnet vårdnadsöverflyttning från biologiska föräldrar till familjehem och att vi var intresserade av att undersöka domslut som meddelats inom ramen för vårdnadsöverflyttning mellan år 2010-2015. Svaren vi fick såg olika ut, men många av domstolarna svarade att deras söksystem inte gav dem möjligheten att specificera så tydligt utan att det endast gick att köra sökningar på domar i vårdnadsområde över lag vilket visade sig vara väldigt många. Det enda sättet att utröna vilka av alla dessa sökträffar som var relevanta var att för oss åka dit och läsa själv i akterna, vilket hade varit allt för tidskrävande. Det var emellertid ett par av domstolarna som svarade att de hade möjlighet att specificera sökningen till just vårdnadsöverflyttningar. Vi bad dessa domstolar tillhandahålla en lista med aktuella domar som kategoriserats under ämnet, vilket inte helt oväntat innebar att Stockholms tingsrätt kunde erbjuda flest fall med den kategoriseringen. Vi valde därmed att endast undersöka domar avkunnade där till följd av bekvämlighet och tidsbrist. Vi begärde ut alla domar med utfall

vårdnaden stannar hos de biologiska föräldrarna samt de fall där vårdnaden tillföll familjhemsföräldrarna. Vi började som sagt med att be om de som meddelats mellan 2010-2015 men märkte snabbt att detta skulle innebära ett litet empiriskt material. För att öka på innehållet i materialet bad vi att få ut samtliga domslut från 2003, på grund av att lagändringen i 6 kap. 8 § SoL trädde i kraft den första juli 2003, fram till i mars 2015. För att utröna vilka fall som skulle ligga till grund för vår studie åkte vi själva in till tingsrätten för att läsa igenom samtliga rättsfall. Väl vid tingsrätten insåg vi att majoriteten av fallen rörande ställföreträdande vårdnadshavare var sammankopplade med ensamkommande flyktingbarn där föräldern fortfarande befinner sig utanför Sverige eller på okänd ort. Dessa fall sorterades således bort. Då vi sållat ut alla de rättsfall som var inom ramen för vår studies intresse resulterade dessa i 13 stycken. Vid närmare undersökning visade det sig att fem av dessa fall inte var relevanta. Tre av dessa handlade om tre syskon vars familj befann sig på okänd ort och där frågan prövades om vårdnaden av barnen skulle flyttas över till deras farbror som de bodde hos för närvarande. Två fall hade lagts ner till följd av att ansvarig socialnämnd ej erlagt avgift för stämningsansökan till rätten. Därav hade vi åtta fall kvar som passade in i ramen för vår studie och det är alltså dessa åtta som bildar vårt empiriska material. Dock var dessa åtta fall inte aktuella under tidsperioden från 2003 och framåt utan det första domen i det empiriska materialet är daterad till 2010-02-26.

4.8.2 Bearbetning av material

Som Ulrica Nylén beskriver i boken Att presentera Kvalitativa data - framställningsstrategier för empiriredovisning (2005) så resulterar kvalitativa studier ofta i mycket data som måste sällas, tas bort, transkriberas och skrivs om innan det blir begripligt. Hon menar på att metodlitteratur skriven i ämnet lägger stor vikt vid att samla in och att analysera data medan det där emellan är svårare att beskriva i kvalitativ forskning än i kvantitativ, då man ofta har tillgång till tabeller och statistiska mått. Bland andra Silverman (1998, i Nylén, 2005) hävdar att det är i bearbetningen och presentationen av materialet som forskaren kan bidra och att det därför ofta är viktigare än urvalet och datainsamlingen i kvalitativ forskning.

Efter att det empiriska materialet som skulle ligga till grund för studien var insamlat läste vi igenom det var för sig för att på så vis sätta oss in i materialet.. Dessutom kan det vara en fördel att läsa på varsitt håll, då skillnader kan utläsas utifrån olika forskares perspektiv (Borgström & Boréus, 2000). Därefter läste vi sedan igenom det två gånger tillsammans, första gången för att hitta inspiration till teman och upptäcka faktorer som kunde kopplas till barnets bästa, andra gången för att färgmarkera olika meningsbärande enheter som sedan omvandlats till kategorier i vårt kodschema. Vi gick systematiskt igenom först utredningarna från socialtjänsten, sedan bilagor till utredningarna, sedan nämndens yrkande och sist domsluten. Det vi primärt letade efter i utredningarna och bilagorna till utredningarna var meningar eller uttryck som vi kunde koppla till begreppet barns bästa eller till de lagrum beskrivet i kapitlet lagrum ovan, samt uttryck som kunde kopplas till att de inte var förenliga med barnets bästa. Dessa markerades sedan med färgmarkörer och skrevs ned i ett dokument, i åtta olika delar, uppdelat på de olika åtta fallen. Efter att alla utredningar systematiskt hade markerats

skrevs också en sammanfattning på varje fall för att ge läsare av studien en uppfattning om vad fallet handlade om. Vid arbete med detta gjordes en rad etiska ställningstaganden som kan läsas avsnittet med samma namn längre fram i studien. Därefter gick vi vidare till yrkanden från socialnämnden för att konstatera att de bygger i helhet på socialtjänstens utredningar. Nästa led i bearbetningen var att titta närmare på domsluten och markera hur tingsrätten refererar till nämndens yrkanden, samt hur de väljer att referera till barnets bästa i domskälen. Efter att denna process utförts på samtliga åtta rättsfall insåg vi att många av dessa meningar som beskriver barnets bästa är återkommande i många av fallen, vilket resulterade i utformning av ett antal kategorier.

Ett par ställningstaganden vi har gjort när det kommer till presentation av material och resultat är att vi medvetet tagit bort personuppgifter som hade fungerat som identifikationsfaktorer på de berörda i fallen samt att vi valt att markera alla stadsdelsnämnders namn med X. Det sistnämnda med motivet att vi inte gör någon form av undersökande studie mellan kommuner och att det således inte har någon relevans för studiens resultat vilken kommun som utredningen är utförd i. Dessutom har vi valt att inte ändra begreppet fosterbarn i de utredningar eller domslut det förekommer, trots att vi själva hade valt att skriva familjehemsplacerade barn istället, för att inte ändra texten ur sitt ursprungliga skick. Vi har inte lagt någon vikt på de delar i utredningar och domslut då umgängesfrågan diskuteras, då syftet med uppsatsen inte är förenligt med den informationen. I resultatredovisning av frågeställning två har vi valt att tydliggöra vem eller vilka personer som meningarna syftar till. Detta skrivs inom parentes för att öka tydligheten för läsaren. Även orden "hans" och "hennes" har bytts ut för att könsneutralisera materialet vilket har lett till att meningar i vissa fall inte riktigt håller sig inom ramen för korrekt svensk grammatik.

4.9 Resultatets tillförlitlighet

4.9.1 Validitet

Begreppet validitet används för att beskriva huruvida forskaren observerar, identifierar eller mäter det som studien syftar till att undersöka eller mäta (Kvale & Brinkman, 2009). Vidare är studiens validitet sammankopplad med om forskaren kan motivera de egna slutsatserna med en lämplig teori samt om ett kritiskt förhållningssätt har applicerats (Kvale, 1997). Det är svårt att avgöra om studiens validitet håller tillräckligt hög nivå, men vi hoppas kunna förmedla ett klart avsnitt när det kommer till slutsatser och att teorivalen höjer studiens validitet. Validitet enligt Bryman (2011) är ett problematiskt uttryck när det kommer till kvalitativ forskning, kanske främst då begreppet validitet syftar till att undersöka mätning och en kvalitativ studie sällan syftar till att mäta ett utfall systematiskt. LeCompte och Goetz (1982 i Bryman 2011) beskriver ett alternativt sätt att mäta validitet mer adekvat för den kvalitativa forskningen. Begreppen de talar om är Intern Validitet samt Extern Validitet. Intern validitet innebär att det ska finnas en god överensstämmelse mellan forskarens observationer och de teoretiska idéer som utvecklas. Den externa validiteten syftar till att belysa i vilken utsträckning resultaten kan generaliseras till andra miljöer och situationer. Ofta ses den externa validiteten oftare som ett problem vid kvalitativ forskning till skillnad från den interna validiteten som ofta anses vara en styrka. Den

externa validiteten i studien förväntas också bli låg då resultatet inte kan generaliseras på hela befolkningen utan endast baseras på de mål som studerats i just denna studie.

4.9.2 Reliabilitet

Begreppet reliabilitet handlar om vilken grad av tillförlitlighet studien har, alltså om den replikerar av andra forskare och således visar på liknande resultat (Kvale & Brinkman, 2009). Om studien har en hög transparens, menas att tillvägagångssättet är tydligt beskrivet, blir studien lättare att replikera. I denna studie finns ett avsnitt där tillvägagångssättet tydligt är beskrivet för att försöka öka transparensen så mycket som möjligt. När det kommer till begreppet reliabilitet pratar LeCompte och Goetz (1982 i Bryman 2011) om ett alternativt sätt att se på det hela när det kommer till kvalitativ forskning och benämner dessa som extern reliabilitet och intern reliabilitet. Den externa reliabilitet innebär om man kan replikera undersökningen men LeCompte och Goetz menar på att detta är svårt vid kvalitativ forskning då man kan sällan frysa den sociala miljö studien är utförd i. Dock anser vi att detta eventuellt kan vara lite lättare när det kommer till undersökning av rättsfall. Detta på grund av att fallet inte kommer att ändras med tiden, utan att det som snarare förändras är normerna och tolkningsgrunden för hur man ser på rättsfallen. Den interna reliabilitet enligt LeCompte & Goetz belyser huruvida medlemmar i ett forskarlag kommer överens om hur de ska tolka de de ser och hör. I och med att i princip all tolkning i vår studie har gjorts tillsammans eller diskuterats i samförstånd vill vi ändå anse att den interna reliabiliteten inte är alltför låg. På liknande sätt lyder Begström och Boréus (2005) förklaring av uttrycket intersubjektivitet, där de menar att ett fenomen kan observeras och tolkas på ett likartat sätt av olika personer.

4.9.3 Generaliserbarhet

Som Bryman (2011) beskriver anses kvalitativ forskning ofta ha svårt att generaliseras till en större population. Dock strävar denna studie mer efter att få en undersöka de strukturer och normer som ligger till grund för de rättsliga avgöranden som gjorts i de undersökta fallen. Bryman (2002) menar att kvalitativa forskares mål snarare är att komma åt en kontextuell förståelse än en bredare generalisering vilket vi även anser är förenligt med vår studie. Vi är medvetna om att studien endast kan generaliseras till just de undersökta fallen. Ett tänkbart scenario kunde ha varit att vi valt att utföra samma typ av urvalsprocess men på alla domstolar inom Stockholmsområdet och på så sätt haft större möjlighet till generalisering på just Stockholm. Dock är så inte fallet då Stockholms tingsrätt bara är en i mängden av andra inom detta område. Alla resultat, oavsett urvalsprocess, kan endast generaliseras till den population de representerar (Bryman, 2011). Det kan dock finnas en möjlighet att resultatet kan visa på en överensstämmelse när det kommer till hur det ses på barns bästa och hur relationen mellan socialnämnd och tingsrätt ser ut, som kan utläsas för just dessa undersökta fall.

4.10 Etiska överväganden

4.10.1 Vid insamling av material

Sverige har sedan länge en tradition av att arbetet inom myndigheter och andra politiska organ ska ske med så stor öppenhet som möjligt. Detta går under vad som i Sverige kallas offentlighetsprincipen (Hartman, 2003). Tingsrättens domar kan läsas av allmänheten på grund av att de är offentliga handlingar. Då vi i vår studie använt handlingar från tingsrättens arkiv var tillhandahållande av materialet inget problem i sig. Vikt har istället lagts på att hantera materialet med största respekt och försiktighet för de individer som handlingarna gäller. Valet av dokument gjordes på plats i tingsrätten. Då vi bestämt oss för vilken typ av material som skulle inhämtas fick vi svaret att detta sedan kunde skötas via e-post. Domsluten fick vi genom krypterade mail från tingsrättens arkiv vilka vi valde att skriva ut hemma hos en av författarna till uppsatsen för att inte riskera att materialet kom på villovägar. För att få tag på de utredningar och bilagor som låg till grund för domslutet beslutade vi oss att åka till tingsrätten och kopiera detta från arkivens original handlingar. Alternativet fanns att personalen på arkivet skulle kunna scanna in dokumenten och skicka dessa via mail men då vi inte ville ha onödigt information i fallet skickade till oss valde vi att sortera ut detta personligen. Därav har även ett etiskt övervägande, när det kommer till hur mycket personlig information som florerar kring undersökningspersonerna, tagits.

4.10.2 Vid bearbetning av material

Såsom Vetenskapsrådet (2011, 2) skriver i sin publikation *Forskningsetiska Principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* så finns det en rad etiska principer, som syftar till att sätta upp riktlinjer när det kommer till att bedriva forskning på ett etiskt sätt, som en forskare bör förhålla sig till i relation till de medverkande i studien. Dessa principer beskrivs som fyra huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet och finns till för att stärka det etiska förhållningssättet inom forskning och för att skydda de som deltar från att den personliga integriteten skadas. Då denna studie utförts baserat på ett material som inte är inhämtat på ett sådant sätt att vi har kunnat påverka informationen som går ut till eller samtycket som inkommer ifrån personerna som berörs av utredningarna och domsluten har arbete inte mer utförligt utförts kring förhållningssättet till dessa krav. Det vi har gjort är att läsa på om Offentlighetsprincipen och hantering av allmänna handlingar enligt rådande lagstiftning och utifrån detta konstaterat att vi mer bör fokusera på konfidentialitet och nyttjande vid hantering av dessa dokument snarare än uppkomsten av dem. Konfidentialitetskravet beskriver, enligt Vetenskapsrådet (2011, 2), tydligt hur undersökningsdeltagare ska garanteras största konfidentialitet. När det kommer till konfidentialitetskravet har vi beslutat att förvara domslut och utredningar på ett sätt som gör att de inte kan läsas eller användas av andra. Vi har valt att arbeta med resultatpresentationen av materialet i mer skyddade miljöer än i skolans offentliga rum. Dessutom har vi valt att presentera resultatet på ett sådant sätt att så lite personuppgifter som möjligt ska kunna utläsas av materialet. Vi har diskuterat kring det faktum att det är många personliga detaljer som kan utläsas i materialet men också hur vi ska välja ut vad det är som är relevant att presentera för att uppfylla studiens syfte. Ett beslut har tagits som innefattar att utelämna all

information kopplad till barnets identitet inklusive kön samt vilken socialnämnd som utfört yrkandet i enskilda fall. Detta då vi finner att det relevanta för vår studie är bakgrunden och skälet till omhändertagandet, barnens ålder samt hur länge barnen bott i familjehemmen och inte kön på barnet eller utförandeort. Anledningen till att vi valt att maskera vilken socialnämnd som yrkat är på grund av att så pass få vårdnadöverflyttningar, till familjehem, sker i Sverige vilket medför en ökad risk för identifiering av barnet om den informationen skulle redogöras i studien. Dessutom har en diskussion förts huruvida vi ska kalla de inblandade vuxna i fallen för vårdnadshavare 1 och 2 samt familjehemsförälder 1 och 2 för att utesluta könsidentitet även här. Det vi kom fram till är dock att vi inte vill dölja det faktum att det ofta är mödrarna till de berörda barnen som primärt tar det största ansvaret i familjesammansättningen. Detta anser vi är viktigt ur ett feministiskt perspektiv, för att inte dölja de patriarkala strukturer som finns i samhället. Dock har könet på föräldern inget primärt utfall i just denna studie. Fortsättningsvis har vi också valt att använda oss av dokumentförstörare på en av skribenternas jobb när vi ska kassera papper som tillhört det ursprungliga materialet.

I nyttjandekravet lyfts vikten av att garantera respondenten att inhämtat material endast nyttjas för det ändamål som utlovats vilket även inkluderar att det enbart används för forskning (Vetenskapsrådet, 2011). Även vi har beaktat nyttjandekravet i form av att det material som inhämtats från tingsrätten inte är något vi varken diskuterat med andra än just handledare och läsgruppsdeltagare samt att det endast kommer användas för att uppfylla just den här studiens syfte. Efter färdigställandet av studien kommer materialet att förstöras i linje med konfidentialitetskravet ovan.

Vi anser att vi, med våra etiska ställningstaganden som grund, kan argumentera för att det material som använts i syfte att skriva denna uppsats har hanterats på ett varsamt och respektfullt sätt. I och med detta hävdar vi att inga enskilda individer har tagit skada och att forskningskravets syfte att vara väsentlig för samhället individer har uppnåtts. Därmed bemöts även det forskningsetiska ställningstagandet kring relationen mellan forskningskravet och individsskyddskravet som Vetenskapsrådet (2011) tar upp.

En annan diskussion vi har haft är huruvida vi skulle utelämna information kring vilken typ av psykisk ohälsa eller sjukdom som de biologiska föräldrarna till dessa barn är diagnostiserade med, i de fall de innehar diagnos vill säga. Argumentet för att ta bort denna information eller att göra om den och kalla den för exempelvis psykisk ohälsa hos alla parter är för att detta annars eventuellt skulle kunna uppfattas som att utge för mycket information om undersökningspersonerna. Däremot har vi tagit beslutet att påvisa dessa diagnoser och sjukdomstillstånd i texten på grund av att vi anser det vara betydande för att förstå socialtjänstens resonemang i utredningarna samt tingsrättens domslut. Detta på grund av att de sjukdomstillstånd som många av de biologiska föräldrarna innehar i de allra flesta fall är en av anledningarna till att barnen inte kommer att kunna få en trygg uppväxt och god omvårdnad av dessa föräldrar. Vi vill även understryka att detta inte är någon spekulation från vår sida utan att det står uttryckligen i utredningar och i vissa fall även i domsluten att detta ligger till grund för bedömningen.

5 Resultat

5.1 Sammanfattning av målen

Som inledning presenteras de åtta mål som ligger till grund för studien. Dessa åtta mål är det empiriska material och dessa korta sammanfattningar på varje fall är sammansatta för att ge läsaren möjlighet att sätta sig in i den problematik som ligger till grund för de bedömningar och beslut som fattats i utredningarna och domsluten. I alla mål har personuppgifter kopplat till inblandade avlägsnats samt könen neutraliserat på de berörda barnen. Mer att läsa om detta finns i avsnittet kring de etiska ställningstaganden.

5.1.1 Mål ett

Barnet är född i januari 2002. Barnet bodde med de biologiska föräldrarna under de första månaderna i sitt liv. Efter inkommen orosanmälan angående barnets välbefinnande och moderns omsorgsförmåga under första halvåret av 2002 flyttades modern och barnet till ett utredningshem under 1,5 månad. Efter detta bodde barnet med sin moder till juni 2006 då hon placerades för stadigvarande vård och fostran hos moster och morbror efter att under lång tid haft dessa som kontaktfamilj flera gånger i månaden. Placeringen var frivillig med stöd av 4 kap. 1 § SoL samt med samtycke ifrån modern. Placering genomfördes efter att socialtjänsten bedömt att ytterligare öppenvårdsinsatser var gagnlösa eftersom modern, sannolikt pga hennes funktionshinder, ADHD med mental retardation, hade begränsad förmåga att fokusera på barnet. Barnet har inte träffat sin far sedan spädbarnsåldern. Den biologiska modern har medgivit överflyttning av vårdnaden.

5.1.2 Mål två

Barnet föddes i juli 2001. Barnet omhändertagits av sociala myndigheter, i enlighet med 1 § och 2 § LVU, vid sex års ålder på grund av allvarliga försummelse i hemmet. Detta då föräldrarna inte förmådde skydda barnet från våld, droganvändning och psykisk ohälsa. Bedömningen var att det på grund av föräldrarnas brister i omsorgen fanns en påtaglig risk för att barnets hälsa och utveckling skulle kunna komma att skadas. Ingen av föräldrarna visade på någon förståelse för hur barnet påverkats av deras omsorgsförmåga. Barnet har sedan placeringen inte överhuvudtaget haft något umgänge med fadern på grund av faderns pågående missbruk. Umgänget med modern har varit beroende av moderns mående och resulterat i att barnet och modern träffats ett par gånger om året, sedan 2009. Bedömning som gjorts är att föräldrarna inom en överskådlig tid inte kommer att kunna skapa en gynnsam uppväxtmiljö för barnet. Den biologiske modern medger ej överflyttning av vårdnaden. Den biologiska fadern medger överflyttning av vårdnaden.

5.1.3 Mål tre

Barnet föddes i december 2008. Barnet omhändertogs vid födseln och placerades i jourhem i enlighet med 2 § LVU i samband med födelsen, vilket skedde till följd av att moderns läkare inom psykiatrin under graviditeten gjort bedömningen att modern inte skulle ha förmågan att ta hand om det kommande barnet. Barnet placerades i nuvarande familjehem vid två månaders ålder och har i och

med det botten i familjehemmet nästan hela sitt liv. Orsakerna till omhändertagandet var att modern till följd av moderns diagnoser paranoid schizofreni med vanföreställningar och hörselhallucinos inte skulle ha förmåga att ta hand om barnet. Modern har även en egen förvaltare. Barnet och modern har haft umgänge ungefär var sjätte vecka vilket fungerat bra. Barnets biologiska fader är inte vårdnadshavare och har heller inte träffat barnet. Den biologiska modern medger överflyttning av vårdnaden.

5.1.4 Mål fyra

Barnet föddes i november 1999. Barnet bodde som liten med sin djupt deprimerad moder och äldre syskon. Familjen har varit aktuell för utredning och insatser från socialtjänsten sedan 2001. Barnet fick i oktober 2002 stöd i form av kontaktfamilj två helger per månad. Barnet jourhemsplacerades i sin kontaktfamilj under julen 2005 efter att dels modern kontaktat socialtjänsten för att be om hjälp men också då kontaktfamiljen uttryckt oro. I januari 2006 jourhemsplacerades (i kontaktfamiljen) barnet först men blev sedan placerad för stadigvarande vård hos kontaktfamiljen, numera familjehemmet, på frivillig grund med stöd av socialtjänstlagen. Placering skedde på grund av moderns psykiska ohälsa som innebar att hon brast i omsorgen om barnet. En vårdplan upprättades med mål som ska uppfyllas för att barnet ska kunna flytta hem igen men dessa mål har ej uppfyllts. Modern har ej haft regelbundet umgänge och inte träffat barnet alls efter juli 2007. Den biologiska fadern är känd men är ej vårdnadshavare, barnet har sett ett foto på fadern men har endast träffat honom vid ett enda tillfälle som spädbarn. Den biologiska modern har ej medgivit överflyttning av vårdnaden vilket beror på att hon inte gått att få tag på.

5.1.5 Mål fem

Barnet föddes i juli 2005. Redan innan barnets födelse gjordes en anmälan från psykiatriens öppenvårdsverksamhet gällande oro för det väntade barnet med tanke på föräldrarnas psykiska hälsa. Modern hade diagnosen schizofreni och fadern enligt egen utsägo panikångest och social fobi. Från födseln och 3,5 månad framåt bodde modern och barnet på ett akut och utredningshem men då det ansågs att föräldrarna brast i omsorgen på grund av psykisk sjukdom beslutade man om omhändertagande. Barnet blev omedelbart omhändertagen i november 2005 enligt 6 § LVU och blev samma dag familjehemsplacerat i nuvarande familjehem. Placeringen godkändes senare av dåvarande länsrätten och placeringen sker i enlighet med 1, 2 § § LVU. Föräldrarna har många gånger begärt hemflyttning av barnet. Nämnden har avslagit samtliga begäranden om hemtagning. Både den biologiska modern och fadern har medgivit överflyttning av vårdnaden, dock har ett flertalet sidor lång brev där starka känslor kring medgivandet beskrivs som påtvingade och ett sätt för fadern att slippa barn och ungdomsutredarna.

5.1.6 Mål sex

Barnet föddes i maj 1995. Barnet jourhemsplacerades i nuvarande familjehem tillika barnets mormor med stöd av SOL 6:1 vid sex års ålder. Jourhemsplaceringen övergick till en familjehemsplacering i

februari 2002 med stöd av SOL 4:1. Placeringarna har båda skett på initiativ från modern i samband med att modern vräktes från sin lägenhet. Bakgrund till placering är dels moderns unga ålder, hon var 14 år när hon blev gravid, dels till följd av påstått bruk av droger som modern till en början förnekade men vid senare tillfälle till viss mån medgav. Fadern insjuknade i schizofreni när barnet var litet och är fortfarande svårt sjuk. Barnet träffar fadern när han mår bra och medicinerar. Moderns umgänge med barnet sker regelmässigt och oftast i sällskap av mormodern. Den biologiska modern har medgivit överflyttning av vårdnaden.

5.1.7 Mål sju

Barnet är född i april 2001. Barnet har en tvilling. Barnet har tillsammans med sin tvilling varit placerade i familjehem sedan maj 2007. Innan placeringen i nuvarande familjehem bodde barnet i ett jourhem i enlighet med 6 § LVU, sedan oktober 2006. Barnet placerades i nuvarande familjehem i samband med beslut om vård med stöd av 1, 2 §§ LVU på grund av brister i omsorgen med syftet att tillgodose barnets behov av trygghet, omvårdnad och förutsägbarhet. Bristerna i omsorgen grundas på moderns alkoholmissbruk vilket resulterade i att barnet känt sig otrygg och rädd för modern. Det har framkommit att barnet inte fått mat, blivit slagen, och fått ta hand om sin moder när hon varit livlös till följd av alkohol. Barnet får idag hjälp att hantera svåra minnen och vill inte träffa sin moder utan närvaro av kontaktperson. Modern har konsekvent arbetat för att vården enligt LVU ska upphöra och att barnet ska flytta hem till henne vilket avslagits. Efter detta har modern har medgivit överflyttning av vårdnaden, dock med ett brev som förklarar att hon gör det på grund av dotterns vilja.

5.1.8 Mål 8

Barnet föddes i april 2001. Vid fem årsålder blev barnet tillsammans med sin tvilling omhändertaget och placerat i jourhem på grund av misstanke om allvarliga omsorgsbrister från modern. Placeringen var till en början frivillig med modern samtycke. Efter ungefär tre månader tog modern tillbaka sitt samtycke varpå beslut om omedelbart omhändertagande i enlighet med 6 § LVU togs. Beslut om omhändertagandet kunde ej avvakta med risk för barnets hälsa och utveckling. 2007 placerades barnet tillsammans med sin tvilling i nuvarande familjehem i enlighet med 1, 2 §§ LVU. Risken för barnets hälsa och utveckling grundas i misstanke om modern okontrollerat intar alkohol och i perioder varit kontant berusad. Barnet har haft återkommande mardrömmar om modern och är idag diagnostiserad med maladaptiv stressyndrom vilket är en lindrigare form av posttraumatisk stressyndrom. Barnet uttrycker ingen längtan efter att träffa modern. Den biologiska modern har medgivit, dock med ett brev som förklarar att hon gör det på grund av dotterns vilja.

5.2 Frågeställning ett

Här under kommer resultatet att presenteras utefter de kategorier som tagits fram allt eftersom materialet har bearbetats. Vi har valt att presentera det empiriska resultatet i form av två delar, uppdelade efter respektive frågeställning, som ter sig lite olika i presentationen. En viss grad av tolkning har använts för att kategorisera empirin, för att kunna besvara den första frågeställningen, men den huvudsakliga analysen av resultaten kommer att ske utefter uppdelning under respektive

frågeställning i avsnittet analys. I analysdelen kommer vi att analysera resultatet med valda teoretiska perspektiv samt knyta an till tidigare forskning.

- Vad bedömer socialtjänsten vara barnets bästa i de utredningar som ligger till grund för yrkanden om vårdnadsöverflyttning och hur refererar tingsrätten till socialtjänstens bedömningar i efterföljande domslut.

För att kunna besvara den första delen av vår första frågeställningen har vi valt att kategorisera materialet utifrån de återkommande begrepp och omständigheter som socialtjänsten tagit upp i sina utredningar kopplat till vad som är det bästa för barnen. För att sedan kunna besvara hur tingsrätten refererat till socialtjänstens bedömningar har meningsbärande enheter valts ut som beskriver hur hänvisningen ser ut. Efter bearbetning av det empiriska materialet har fem tydliga huvudkategorier utformats, för att svara på hur barnets bästa bedöms, med hjälp av barnets bästa enligt anknytningsteoretiska faktorer och de lagrum som fastställer barnets bästa. Alla åtta utredningar har haft inslag av de faktorer som kategorierna är uppbyggda efter. Kategorierna blev; "Stadigvarande vårdats och fostrats", Anknytning, Barnets behov, Familjetillhörighet, Familjehemsföräldrarnas förmåga. Vi har även valt att ta med tre begrepp som har återkommit i en del av utredningarna, men inte alla, men som kan kopplas till socialtjänstens tolkning av de lagrum som beskriver barnets bästa. Dessa begrepp har vi valt att kalla Barnets bästa (6 kap. 2 a § 1 st.), Barnets framtid (6 kap. 8 §) och Barnets vilja (6 kap. 2 a § 3 st). Förutom dessa fem huvud kategorier och tre begrepp kommer vi att presentera en del vi kallar för Oförenligt med barnets bästa där vi listar de återkommande och liknande anledningarna till att en återförening med den biologiska föräldern inte anses möjlig enligt socialtjänsten. I ett avsnitt kallat övrigt kommer vi att ta upp en del av de övriga punkter som uppkommit i enskilda utredningar eller i färre än fyra utredningar tillsammans.

5.2.1 "Stadigvarande vårdats och fostrats"

En gemensam diskussion hölls om vad denna kategori skulle kallas och vad den egentligen handlade om. Det gemensamma för alla utredningar var att samtliga lyfte fram längden, således kontinuiteten, på placeringen. Detta återfinns som en av förutsättningarna i lagrummet 6 kap. 8 § FB som lyder "stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet". I samtliga åtta utredningar återfinns liknande mening, i syfte att understryka att barnet har bott i familjehemmet länge. I 6 kap. 8 § 2 st. SoL står "När barnet har varit placerat i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken.". I 13 § 3 st. LVU står det "När den unge har varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken". I dom 1, 2 och 3 skriver socialtjänsten att barnet har bott i mer än tre år i familjehemmet. I dom 4, 5 och 6 skriver de däremot ut mer specifikt att barnet stadigvarande har

vårdats och fostrats i familjehemmet. I dom 7 och 8 skriver socialtjänsten ut att barnen bott i mer än fyra år i familjehemmet.

5.2.2 Anknytning

Vid bearbetning av materialet var meningar och uttryck kopplade till barnets anknytning till familjehemmet och familjehemsföräldrarna de mest återkommande inslaget. Då detta fynd var så enhetligt gick vi vidare i processen genom att uttolka närliggande uttryck med hjälp av anknytningsteorin. Utefter denna kunskap valdes meningsbärande enheter ut från samtliga utredningar. Dessa lyder exempelvis “barnet har knutit an...”, “barnet är väl anknuten...”, “barnet har en trygg och säker anknytning...”, “barnet har hela sin anknytning till...”, “Barnet är helt och hållet känslomässigt anknuten...”, “barnet är psykologiskt helt anknuten...”, “det är i familjehemmet barnet har sin anknytning.”. Denna kategori har vi valt att ta med trots att det inte uttryckligen står i lagtext om anknytning mellan barn och familjehem. Dock kan antas, i enlighet med avsnitt 3.2.2, att anknytning framhålls av socialtjänsten i utredningar kring barns bästa på grund av den norm som råder kring tolkning av begreppet i Sverige idag.

5.2.3 Barnets behov

Kategorin barnets behov är inte lika tydligt talande som föregående kategorier som uppkommit på grund av ett återkommande uttryck eller lagrum, trots att paralleller till lagrum kan urskiljas. Denna kategori har utformats som en form av paraplykategori för olika omständigheter som beskriver barnets behov i utredningen. Dessa behov i sin tur framhålls sedan som anledningar till barnet bör stanna i familjehemmet. Behov från denna kategori handlar allt som oftast om trygghet, stabilitet och kontinuitet. Behov förmedlas också såsom att barnet behöver veta att det rådande förhållandena i familjehemmet skall bestå för att kunna känna trygghet i sin situation. Just denna omständighet återfinns i 6 kap. 8 § FB i form av uttrycket “och är det uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå”. Även andra referenser till barnets behov i lagen kan urskiljas, exempelvis i 6 kap. 2 § 2 st. FB. “Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov enligt 1 § blir tillgodosedda.”. Av 6 kap. 1 § FB framkommer att; “Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran”. I och med beskrivningen av dessa behov framkommer likheter till det som i huvudsak förmedlas i utredningarna i uttryck så som omvårdnad och trygghet.

5.2.4 Familjehemsföräldrarnas förmåga

I denna kategori har de argument som behandlar familjehemsföräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov samlats. En del av dessa förmågor handlar om bemötande av de behov som tydligt är specificerade i kategorin ovan, och en del andra är förmågor som förmågan att tillhandahålla daglig omsorg, stöd och kärlek för barnet. Exempel på denna kategori är; “familjehemsföräldrarna har förmåga att förmedla trygghet och kontinuitet till barnet.”, “familjehemsföräldrarna har visat en god omsorgsförmåga för barnet.”, “familjehemsföräldrarna har funnits med och stöttat barnet.”, “Barnet

har fått sina behov väl tillgodosedda”, “Barnet har fått sina behov väl tillgodosedda i familjehemmet”, “Familjehemsföräldrarna har mycket goda förutsättningar att tillgodose barnets behov av trygghet, omvårdnad och god fostran.”, “Bägge familjehemsföräldrarna är lyhörda och insiktsfulla personer som sätter barnets bästa i första hand.”, “Familjehemsföräldrarna har anpassat sitt liv efter barnets behov.”, “Familjehemsföräldrarna har gett barnet en trygg, stimulerande och utvecklande uppväxtmiljö.”.

5.2.5 Familjetillhörighet

Nästa kategori, som förekommer i sju av åtta utredningar, har döpts till familjetillhörighet. Denna kategori innehåller uttryck som framhåller barnets redan befintliga relation till familjehemsföräldrar, syskon, övrig familj och nätverk samt betonar vikten av att dessa förhållanden bör bestå. Dessutom markeras tydligt vikten av att barnet har en tillhörighet och en känsla av sammanhang av att bo i familjehemmet. Uttrycken från denna kategori är exempelvis “Barnet ser familjehemsföräldrarna som sina föräldrar”, “barnet har sin tillhörighet hos familjehemmet.”, barnet har under tiden i familjehemmet blivit en del av ett sammanhang”, “Barnet har ett behov av att känna att den familjetillhörighet som råder är den som skall bestå.”, “barnet har vuxit upp med sina fostersyskon”, “barnen fungerat helt som syskon i en syskonskara.”, “barnet har helt identifierat sig som en av familjen i familjehemmet”.

5.2.6 Barnets bästa

Samtliga av de åtta utredningarna tar upp uttrycket barnets bästa/vad som är bäst för barnet. Dessa meningsbärande enheter som räknas upp nedan syftar alla på att en överflyttning av vårdnaden är det bästa för barnet, även om de ser lite olika ut i sin uppbyggnad. Dessa meningar är; “det får bedömas vara barnets bästa att de (familjehemmet) blir barnets vårdnadshavare.”, “bedömningen är att det bästa för barnet är att familjehemsföräldrarna utses till särskilt förordnade vårdnadshavare för barnet.”, tre har exakt likadan formulering; “Det är uppenbart bäst för barnet att rådande förhållande får bestå”, följt av de två sista med formuleringarna; “det är uppenbart bäst för barnet att vården fortsätter”, “för att tillvarata barnets bästa föreslås”. Som tidigare nämnt så ska barnets bästa alltid vara målet vid alla frågor som rör barn, men betydelsen av detta begrepp är inte definierat i lagtext, utan ska bedömas individuellt i varje fall. De dessa åtta utredningar har gemensamt är att socialtjänsten bedömer att vårdnaden ska flyttas över, på grund av att detta anses förenligt med barnets bästa. De fem huvudkategorierna kan alltså indirekt antas vara socialtjänstens definition av barnets bästa, alltså anledningarna till att en vårdnadsöverflyttning anses vara nödvändig.

5.2.7 Barnets framtid

I begreppet barnets framtid har vi samlat de meningar där socialtjänsten uttryckt att barnet kommer att växa upp i familjehemmet, alltså indirekt att det är mycket liten chans att de biologiska föräldrarna kommer att kunna ta det ansvar som krävs för att barnet ska flytta hem igen. Fyra av åtta utredningar tar upp denna omständighet och dessa fyra lyder; “barnet kommer att växa upp i familjehemmet”,

“Barnet kommer att växa upp i familjehemmet.”, “Socialtjänstens bedömning är att barnet ska växa upp i sitt familjehem”, “barnet ska bo i familjehemmet under hela sin uppväxt”. Dessa meningar får anses visa tydligt att barnet kommer att bo i familjehemmet oavsett beslut från tingsrätten i just frågan om vårdnadsöverflyttning. Den enda skillnaden vid ett beslut som dömer mot socialnämndens yrkande om att vårdnaden skall flyttas över till familjehemmet får anses vara att barnet kommer bo i familjehemmet men att placeringen kommer att fortsätta prövas var sjätte månad istället. Om placeringen är frivillig med stöd av SoL och föräldrarna således vill hämta hem sitt barn så kan socialnämnden föreslå flyttningsförbud. Detta om det skulle vara oförenligt med barnets bästa att flytta hem till de biologiska föräldrarna igen. Flyttningsförbud utfärdas i enlighet med 24 § LVU och måste prövas var tredje månad av socialnämnden i enlighet med 26 § LVU.

5.2.8 Barnets vilja

Vi har valt att ta med begreppet barnets vilja för att sammanfatta de meningar där socialtjänsten har vägt in vad barnen själva vill angående just vårdnadsöverflyttningen. Fem av åtta utredningar har tagit med vad barnet uttrycker eller önskar angående en överflyttning av vårdnaden. I övriga tre fall där socialtjänsten inte uttryckligen hänvisar till barnets önskan eller vilja, framgår dock att barnet anses positivt till att bo i familjehemmet samt att barnet ser familjehemsföräldrarna som sina primära omvårdnadspersoner. Dessutom finns uttryck för att barnet ser relationen till sina biologiska föräldrar problematisk på grund av olika faktorer. I föräldrabalkens lagrum angående barnets bästa finns ett tredje stycke som lyder “Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.” (6 kap. 2 § 3 st FB). Denna princip uttrycks ännu tydligare i barnkonventionens tolfte artikel; “Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.”.

5.2.9 Oförenligt med barnets bästa

Denna kategori skapades utifrån de omvända rekvisit för en vårdnadsöverflyttning, det vill säga vad som inte anses förenligt med barnets bästa, som var likartade i de olika utredningarna. I samtliga fall som har tagit upp vad som inte är förenligt med barnets bästa, i sex av de åtta utredningarna, har minst två av dessa punkter förekommit men i de allra flesta fall flera.

- Brister i omsorgen av barnet kvarstår
- Tidigare besvikelser hos barnet pga biologiska föräldrars beteende
- Barns rädsla för biologiska föräldrar på grund av tidigare händelser
- Kontakten mellan barn och biologisk förälder är sporadisk eller instabil
- Det finns ingen anknytning mellan barn och biologisk förälder
- Psykisk ohälsa/Funktionshinder hos biologiska föräldern
- Trots insatser så är läget inte förbättrat över en längre tid.
- Barnet själv vill inte ha umgänge/flytta tillbaka.

Dessa punkter ovan kan läggas i ett motsatsförhållande till de kategorier och begrepp som tagits upp som förenligt med barnets bästa. Som exempel så visar utredningarna tydligt på hur familjehemsföräldrarna besitter de omvårdnadsegenskaper som krävs medan den första punkten ovan beskriver de brister i omsorgen som kvarstår hos de biologiska föräldrarna.

5.2.10 Hur refererar tingsrätten till socialtjänstens bedömning

När det kommer till att besvara den del av vår första frågeställning som handlar om hur referat till socialtjänst och nämnd ser ut har vi valt att titta på de meningsbärande enheter som beskriver referatet. Detta avsnitt avkunnas inte utifrån kategorier utan i punktform med meningar saxade ur de olika utredningarna. Detta på grund av att variationen var relativt liten mellan de olika sätten att referera till utredningarna men också för att denna data inte innefattar lika mycket material som den under frågeställning ett.

Mål ett - "Av den utredning som socialnämnden har ingivit i målet framgår...", "Mot denna bakgrund (utredningen) och vid en sammantagen bedömning..."

Mål två - "Nämnden har som skriftlig bevisning åberopat bl.a. ett tjänsteutlåtande (socialtjänstens bedömning) rörande överflyttning av vårdnad samt journalanteckning.", "I målet har ansvariga handläggande socialsekreterare hörts som vittnen", "utredningen i målet visar tydligt ..."

Mål tre - "av vad som framförts av stadsdelsnämnden framgår att...", "Mot denna bakgrund..."

Mål fyra - "X Stadsdelsnämnd i Stockholms stad har yrkat i enlighet med domslutet och har till stöd för sitt yrkande uppgett följande..."

Mål fem - "X Stadsdelsnämnd i Stockholms kommun har yrkat i enlighet med domslutet och har till stöd för sitt yrkande åberopat...", "Stadsdelsnämnden har åberopat en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Denna utredning fogas till domen såsom bilaga 1.", "På begäran av stadsdelsnämnden har sakkunnigförhör hållits med socialsekreteraren X, som upprättat ovan nämnda utredning. Hon har bekräftat uppgifterna i utredningen."

Mål sex - Ingen direkt hänvisning.

Mål sju - "av vad som framförts av stadsdelsnämnden framgår att...", "Mot denna bakgrund...", "stadsdelsnämnden har anförts bl.a följande...", "av utredning framgår..."

Mål åtta - "mot denna bakgrund...", "av utredningen framgår att..."

Dessa meningar beskriver hur tingsrätten refererar till socialtjänstens bedömningar i de undersökta målen. Men vad betyder egentligen detta? I sju av åtta mål fanns en tydlig hänvisning till socialtjänstens bedömningar, och inte i ett enda fall fanns ytterligare beskrivning av orsaker som tingsrätten anser bör ligga till grund för en överflyttning. Tingsrätten har alltså inte skrivit ut en egen text som grund utan hänvisar rakt av till de bedömningar som utfärdats. Detta visar på att utredningar som socialtjänsten gör, är mycket viktiga för tingsrättens domar i mål angående vårdnadsöverflyttning.

5.3 Frågeställning två

- Hur kan socialtjänstens roll beskrivas i relation till rättssystemet vid frågor som rör vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB.

När det kommer till besvarande av den andra frågeställningen så kommer vi endast kort att redogöra för den fakta som framkommit vid frågeställning ett som kan tänkas ha relevans för denna frågeställning. Därefter kommer den huvudsakliga framställningen av frågeställning två att göras i studiens analysavsnitt. I frågeställning ett kan utläsas att socialtjänstens utredningar visar på en rad olika omständigheter som tillsammans ligger till grund för att en vårdnadsöverflyttning anser förenlig med barnets bästa. Dessutom kan utläsas att tingsrätten i samtliga mål refererar helt eller delvis till socialtjänstens bedömning utan att hänvisa till någon annan omständighet som refererar till vad som kan vara det bästa för barnet. Detta fenomen av att kopiera in socialtjänstens bedömning till sin egen tolkning av barnets bästa kan visa på en rad olika saker. Socialtjänsten skriver utredningar som ger oss bakgrundsinformation till hur barnet har hamnat i familjehemmet, beskriver relationen mellan barn och biologisk förälder, berättar om familjehemmets och de biologiska föräldrarnas förmågor att ge barnet den omvårdnad de behöver, samt hur läget ser ut idag. Denna information ger oss bilden av barnets bästa enligt socialtjänsten. Rättssystemet, det vill säga tingsrätten, dömer i dessa mål, men hänvisar endast till socialtjänstens utredningar och redovisar inget mer än denna hänvisning. Detta kan anses problematiskt i enlighet med officialprincipen, det vill säga att rätten på eget initiativ kan utreda i indispositiva mål men väljer att inte göra detta, då detta kan bidra till att ytterligare förstärka den processuella maktobalansen som redan infinner sig då staten står emot en enskild i dessa mål. I åtta fall av åtta dömer tingsrätten till socialnämndens fördel, och i sju fall av åtta refererar de till socialtjänstens utredning delvis eller i helhet.

5.4 Övriga resultat

I samtliga fall fanns någon form av psykisk ohälsa eller missbruksproblematik hos modern, samt en mer eller mindre frånvarande fader. När det handlar om missbruk beskrivs hur upprepade försök till insatser har gjorts men trots detta finns ingen skillnad i föräldrarnas förhållningssätt till omvårdnaden om sitt barn. Vid psykisk ohälsa och sjukdom finns eventuellt en annan tanke kring att detta tillstånd är mer permanent och att de insatser som kan sättas in antagligen aldrig kommer att vara nog för att föräldrarna ska få den omvårdnadsförmåga som krävs för att barnet ska få sina behov tillgodosedda.

Ett av de åtta fall som används i studien har tydligt skiljt sig åt från de andra sju. Det som varit utmärkande är att modern själv varit den som från början öppnade upp för att barnet skulle placeras samt helt varit med på en vårdnadsöverflyttning när detta blev aktuellt. I de andra sju fallen har nästintill alla föräldrar till en början motsatt sig en överflyttning men tillslut ändrat sig, dock med reservation för att vissa motsatt sig helt från början till slut. I flera av målen fanns material som tydligt visade på föräldrarnas ambivalenta och emotionella inställning till att medge överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna. Vi vill även lyfta att processtiden för dessa barn i många fall är lång trots att dessa mål behandlas i de allmänna domstolarna och ej i förvaltningsdomstolarna. Från ansökan om stämning till meddelande av dom har det gått från tre månader till ett och ett halvt år. Men med detta ska även tas med att från placering till överflyttning av vårdnad är tiden mellan fem till åtta år, något som skapar stress och osäkerhet för barnen kring deras framtida situation.

6 Analys

I analysdelen kommer vi att utgå ifrån de två frågeställningarna som indelning och därefter analysera resultatet med hjälp av de teoretiska perspektiven presenterade i avsnittet teori. Analysen kommer att problematisera, sortera och besvara de frågeställningar studien är uppbyggd kring. Efter analysavsnittet kommer en sammanfattning i form av slutsatser som sedan diskuteras i diskussionsavsnittet.

6.1 Frågeställning ett

- Vad bedömer socialtjänsten vara barnets bästa i de utredningar som ligger till grund för yrkanden om vårdnadsöverflyttning och hur refererar tingsrätten till socialtjänstens bedömningar i efterföljande domslut.

De fem omständigheter som lyfts fram tydligast i socialtjänstens bedömning som anledning att flytta över vårdnaden i enlighet med barnets bästa är; att barnet bott i familjehemmet länge, att barnet har knutit an till familjehemsföräldrarna, att barnet har behov av trygghet och stabilitet i sin omgivning, att familjehemsföräldrarna har den omsorgsförmåga som krävs för att tillgodose dessa behov samt att barnet känner en tillhörighet med familjehemmet och nätverket som finns runt familjehemmet. Vi kan även utläsa att socialtjänsten i flera fall förtydligar om de anser att barnet kommer att växa upp i familjehemmet, att det rådande förhållandet i familjehemmet bör bestå i enlighet med barnets bästa samt att hänsyn tas till barnets vilja. Vissa av utredarna tar även upp omständigheter som talar emot att de biologiska föräldrarna skulle kunna sköta omsorgen om sitt barn, och de faktorer som tas upp som omvända rekvisit för barnets bästa är snarlika i alla mål.

Hur kan vi då förklara förekomsten av alla dessa hänvisningar till anknytning, trygghet, att barnet bott länge i familjehemmet samt varför det behövs god omsorgsförmåga från vårdnadshavaren och en familjekänsla ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv? Enligt John Bowlby har anknytningsteorin en avgörande roll i barns utveckling. Teorin pekar på vikten av att knyta an på ett tryggt sätt till en eller flera anknytningspersoner för att barnet på så sätt ska kunna försäkra sig om att det är någon som kommer att ta hand om det. Om detta inte sker utan barnet får en otrygg anknytning där det inte är säkert att barnet får den trygghet och omvårdnad som det behöver kommer detta, enligt Bowlby, även att påverka barnets framtida relationer till andra människor. Dessutom förespråkar teorin att en etablerad anknytning inte bör brytas upp, även här på grund av riskerna för skada på barnets känslomässiga utveckling. Med denna teori som utgångspunkt kan vi uppfatta vikten av att barnet får trygghet i sin boende- och omvårdnadssituation under sin uppväxt och att det är därför som socialtjänsten refererar så tydligt till vart barnet har sin anknytning och sin trygga punkt. Till detta hör även referenser till hur länge barnet bott i familjehemmet, då detta ofta har betydelse för anknytningen mellan barnet och omsorgspersonerna. Därav även treårsprincipen i lagen om vårdnadsöverflyttning i 6 kap. 8 § 1 st. SoL. Detta är ett sätt att se det hela på, men utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv finns all anledning att fråga sig hur vi egentligen kan förhålla oss till anknytning som en

förutsättning för barnets bästa. I avsnitt 3.2.2 appliceras ett socialkonstruktionistiskt synsätt på anknytningsteorin och utifrån detta kan härledas att det vi klassar som barnets bästa idag, är baserat på de normer och värderingar som hänger kvar i vårt samhälle, och den sociala barnvårdens sätt att tolka begreppet. Vidare skulle det kunna ses som problematiskt att rakt av referera till anknytningsteoretiska faktorer då vi inte kan vara säkra på att detta som konstruerad norm skulle vara det bästa för barnet. Om tjugo år kanske värderingar kring samhällets vård av barn och barnets bästa ser radikalt annorlunda ut. Dock är det den sociala barnvårdens mål idag att se till att barn får bästa möjliga stöd och vård utifrån den kunskap och förutsättningar vi besitter idag, men det gäller samtidigt att vara medveten om de sociala konstruktionernas inflytande över våra handlingar.

Vid fortsatt analys av begreppet barns bästa ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv så är själva begreppet konstruerat och laddat med olika värderingar som speglar de individer och organ som konstruerat det, i detta fall socialtjänsten i de olika stadsdelar som gjort utredningarna. Trots att utredningarna är gjorda i olika stadsdelsförvaltningar så finns likheter i och med att alla åtta utredningar hade inslag av alla fem huvudkategorier. Kan vi då ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv anta att det finns en typ av konstruktion av barnets bästa som är liknande inom socialtjänsten? Grundar sig detta i lagstiftning om barnets bästa trots att det egentligen inte står utskrivet någonstans i lagen vad som anses vara barnets bästa eller grundar det sig rent av i den ovan beskrivna konstruktionen av att barnets bästa skulle hänga ihop med anknytningsteoretiska faktorer? Normer kring vad som anses vara barnets bästa ur ett samhällsperspektiv kan även avspeglas då socialarbetare är en del av det samhälle som skapar och upprätthåller normer. Rejmer (2003) skriver i sammanfattningen på sin studie;

Avseende begreppet barnets bästa påvisas att begreppet är ett värdeöppet rättsfaktum som ska fastställas i det enskilda fallet men att de professionella aktörerna anser att begreppet är otillräckligt definierat. Därutöver framkommer att tingsrätten inte anlägger det av svenska Barnkommittén föreskrivna barnperspektivet, vilket medför att det enskilda barnets bästa varken utreds eller beaktas i handläggningen och att tingsrätts bedömning av barns bästa istället utgår från de omständigheter som anges i rättskällorna. Dessa anger emellertid endast barns generella grundläggande behov.

Med bakgrund av denna beskrivning på hur barns bästa saknar beskrivning och bör bedömas i varje enskilt fall så kan vårt resultat anses överensstämma med detta. Även vi har sett tendenser till att barnets bästa utronas av socialtjänsten i varje enskilt fall. Dock, som vi också skriver om i diskussionsdelen, finns en hel del likhet i sättet att bedöma barns bästa i dessa fall.

I Sverige idag så utgår vi allt som oftast ifrån kärnfamiljen som norm trots att det under de senaste åren framkommit en hel del andra familjesammansättningar som är minst lika kärleksfulla och trygga att växa upp i. Att utgå ifrån kärnfamiljen som norm, eller som social konstruktion av vad som är rätt blir minst sagt problematiskt i kombination med trygg anknytning till en primär person, ofta modern, när det kommer till att säkra barns uppväxtvillkor. Detta behöver vidare analyseras med tanke på vad detta något ålderdomliga sätt att de på familjesammansättning kan påverka på för barn som lever i familjehem. Om det finns en trygg anknytning till ett familjehem, vad är det då som säger att inte fler

trygga anknytningar kan komma till stånd. Det är här det statiska sättet att se på barns bästa och barns uppväxt genom ett anknytningsteoretiskt perspektiv sätter käppar i hjulet för att skapa flera goda relationer till ett större nätverk. Varför är det så säkert att barn endast mår bra av att leva tillsammans med en familj, i synnerhet med en primär omvårdnadsperson. Varför sätts dessa två familjer så ofta i total motsatt mot varandra, finns det ingen möjlighet att främja fler goda relationer för att öka barnets möjlighet till kärlek och omvårdnad. Här kommer också dilemmat inom socialtjänsten in, då de jobbar i en svår situation i och med de olika principerna som genomsyrar deras arbete. Å ena sidan ska socialtjänsten enligt lag främja en god kontakt med biologisk förälder, men å andra sidan hur kan detta göras på goda grunder då det ålderdomliga barnets bästa tolkas utefter anknytningsteorins sätt att se på trygg anknytning som en eller två primära omsorgsgivare?

I åtta fall av åtta dömde tingsrätten i enlighet med socialnämndens yrkande. I sju fall av åtta fanns refererat till socialtjänstens utredning delvis eller som helhet. Denna röda tråd var alltså oberoende av vart utredningen hade gjorts, vem som hade gjort den eller hur den var skriven. Det som dock inte var oberoende vad det faktum att alla avgöranden kommer från Stockholms tingsrätt. Kanske ser det annorlunda ut i andra tingsrätter runt om i landet. Vi kan därför inte säga speciellt om det är så att tingsrätten alltid refererar helt eller delvis till socialtjänstens utredningar men i de fall vi undersökt stämmer detta. Dessutom finns en tydlig mall för hur detta görs. Meningar återkommer och uttryck och begrepp synes nästan ibland vara kopierade och inklistrade från en mall. Vad säger detta förfarande oss utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv? Det verkar som att det finns ett tydligt sätt att skriva utredningar inom socialtjänsten och med detta följer tankar kring huruvida detta sätt att utforma dokument utgör en risk att barn utreds schablonmässigt, eller en chans att barn får en rättssäker utredning och blir behandlade lika i olika kommuner och stadsdelsförvaltningar? Konstruktionen av utredningsorganet har i och med metoden BBIC, som används i de allra flesta kommuner, blivit mer unison till sin natur och kvar återstår bara att se om detta arbetssätt i längden kommer att bidra till att barn får det bättre i slutändan. I samtliga fall refererades också till socialtjänstens utredningar delvis eller i helhet utan att beskriva omständigheterna som ligger till grund för barnets bästa. Detta kan anses tyda på att socialtjänstens utredningar utgör en stor del av tingsrättens beslutsunderlag. Vad det innebär att socialnämndens yrkanden ofta flyter igenom tingsrättens bedömning och sällan kontrolleras tar vi upp under analysavsnittet på frågeställning två.

Det har visat sig att tingsrätten refererat helt eller delvis till socialtjänstens utredningar i samtliga fall, vad säger då detta resultat oss? Om man utgår ifrån en av de frågor Mathiesen (2005) ställer sig kring hur rätten påverkas av och samverkar med andra samhällsförhållanden kan vi se resultatet ur ett rättssociologisk perspektiv. Socialtjänsten är en myndighet som påverkas av samhället i form av de riktlinjer och lagar som styr dem. Dessa lagar är i sin tur skapade av politiker och beslutsfattare som är folkvalda. Detta bidrar till att socialtjänsten indirekt kan ses som ett av de samhällsförhållanden som alltså kan påverka och samverka med rätten. Dessutom kan detta förhållande ses som en växelverkan vilket med andra ord betyder att rätten också påverkar och samverkar med socialtjänsten. Av detta kan utläsas att socialtjänstens sammantagna bedömning av vad som är barnets bästa också påverkar hur rätten dömer i föremål för barnets bästa. På samma sätt påverkas socialtjänstens bedömningar av

gällande rätt och rättsliga normer när det kommer till tolkningar av barnets bästa. Tolkningen blir alltså kontextuellt bunden till sin natur och kan antas förändras med tid och miljö beroende på hur andra samhällsfaktorer ter sig. Denna typen av rättssociologiska växelverkan mellan samhälle, i detta fall socialtjänsten, och rätten i sig är viktig att se till vid beskrivande av hur tingsrätten hänvisar till socialtjänstens bedömningar i sina domslut. Dessutom kan lyftas ur ett rättssociologiskt perspektiv hur socialtjänstens definition av barnets bästa troligtvis påverkar tingsrättens tolkning av rättsreglerna. Detta syns i och med att lagar ändras allt eftersom samhällsförhållanden ändras, och att detta blir tydligt då man studerar de propositioner som under flera år syftat till att göra ändringar i samma lagar. Ett tydligt exempel är just hur barnperspektivet vuxit sig allt starkare i Sveriges lag. Som Larsson (2005) skriver så ämnar rättssociologin eftersöka de faktorer som utformat det samhälle och rättssystem vi har idag och undersöka hur dessa påverkas av varandra. Med andra ord hur socialtjänsten och olika typer av samhällsförhållanden formas av rätten och rätten formas av socialtjänsten och olika samhällsförhållanden.

6.2 Frågeställning två

- Hur kan socialtjänstens roll beskrivas i relation till rättssystemet vid frågor som rör vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB.

Socialtjänstens roll i förhållande till tingsrätten fungerar i praktiken inte så som det i teorin är tänkt att de ska. Socialtjänsten är den utredande myndigheten med skyldighet att utreda om barn far illa och arbetar mot målet barnets bästa. Socialnämnden yrkar sedan, med socialtjänstens bedömning som grund, på hur domstolen bör döma i mål angående vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB. Domstolarna i Sverige är de organ som avgör i frågor gällande vårdnadsöverflyttning men trots detta kan man ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv fråga sig om relationen mellan socialtjänst och tingsrätt är en konstruktion av hur samhället anser att det bör vara. Kan det vara så att det i realiteten ter sig på ett annorlunda sätt. Hur konstruerar vi rättssystemet och dess funktion? Informellt skulle det kunna anses vara socialtjänsten som har makten att bestämma vad som är det bästa för barnet. Kanske är detta också en bra sak då socialtjänsten har kunskap om barns utveckling och många andra ämnen som kan påverka barnets bästa. Eller är det dåligt när man ser det med rättssäkerhetens glasögon att rätten refererar rakt av till socialtjänstens utredningar. Dock behöver det inte vara rättsosäkerhet det handlar om, utan snarare kan vara så att alla fall som tas upp i rätten när det gäller vårdnadsöverflyttningar är så solklara att det är därför tingsrätten bara refererar rakt av till socialtjänstens utredningar. Som Francesca Östberg skriver i sin rapport, som presenteras i avsnitt 2.10.4, om insatser som aldrig blivit av trots att fallen tagits upp hos socialtjänsten så skulle detta kunna visa på hur fall som skulle kunna prövas för vårdnadsöverflyttning aldrig blir aktuell. Skulle fler vårdnadsöverflyttningar som inte är lika solklara i sitt utfall tas upp till prövning från socialnämndens sida och fler fall således prövas i domstol kanske rättens utfall skulle se annorlunda ut. Men vilken funktion fyller då tingsrätten i dessa mål som legat till grund för denna studie? Varför

behövs ett domstolsbeslut i dessa mål om det ändå visar sig att det helt är socialnämndens bedömning som avgör domen? Hur kommer det sig att domstolen inte utreder båda parter i målet lika mycket utan upprätthåller den redan processuella maktbalans som redan existerar i indispositiva mål?

Ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv kan vi förklara denna relation med Sveriges tradition där rättsväsendet konstruerats med domstolar som maktutövare men att deras roll i detta egentligen blir att legitimera socialtjänstens informella beslut. Annika Rejmer (2003) tar upp i sin studie på vårdnadstvister mellan två föräldrar, att handläggningen för dessa konflikter i rätten idag fortfarande har stora likheter med hur det utfördes under 1920-talet. Dock understryker Rejmer att trots denna kvarvarande handlägningsordning så har normer kring familjen, konflikter och barnets bästa ändrats med åren. Med bakgrund mot detta kan det socialkonstruktionistiska perspektivet i vår studie ytterligare anses applicerbart i det avseendet att normer och begrepp är konstruerade, likaså rättsväsendets roll i samhället och det sättet tingsrätten handlägger ärenden på.

Här krävs även att det rättsvetenskapliga perspektivet kopplas in, för att kunna förklara det påtagliga glapp i rättssäkerheten som det innebär att socialtjänsten utreder biologiska föräldrar mycket grundligt men att domstolen, i oenighet med officialprincipen, inte i ett enda fall utreder socialnämnden. Tingsrätten hänvisar rakt av till dessa bedömningar utan att vidare undersöka andra faktorer som kan ha betydelse för den enskilde individen. Föräldrar till dessa barn blir grundligt utredda och socialtjänsten går in och tittar mycket noggrant på små detaljer i deras privatliv, detta i enlighet med att barnets bästa kräver en grundlig utredning för att beslut skall kunna fattas på bästa tänkbara grunder. Men vad händer med socialnämnden, vem utreder dem? Vid vårdnadstvister finns heller inte samma krav på utredning av domstolen utan dessa tvister är dispositiva och avhandlas utifrån två enskilda parter där maktbalansen är mer jämlik. Vid förhållanden som regleras via tvångslagsstiftning, exempelvis LVU, finns en helt annan diskussion i vad som bör utredas och att båda parter bör bli objekt för grundläggande undersökning, men inte ännu i mål som rör vårdnadsöverflyttning. Detta är en diskussion som skulle behövas för att stärka upp rättssäkerheten för dessa barn och deras familjer. I enlighet med avsnitt 2.7 som beskriver rättssäkerhet så kan detta förfarande ses som en hot mot den enskildes möjlighet att utöva sina rättigheter gentemot staten, vilket om så är fallet innebär att Sverige inte längre skulle kunna kallas rättssäkert på dessa punkter. Detta kan också ses extra problematiskt då insatsen i spelet mellan socialnämnd och biologiska föräldrar är barnen. Som beskrivet i avsnitt 2.6 om domstolens syfte i en indispositiv tvist så är det deras ansvar att rättsprocessen sker på ett rättssäkert sätt. Kan utifrån det antagandet härledas att det är domstolen som behöver se över sina rutiner när det kommer till dessa typer av mål, och i framtiden se till att officialprincipen striktare efterföljs?

7 Slutsatser och diskussion

7.1 Slutsatser

Till en början väcktes vårt intresse för detta ämne under termin tre då den juridiska delen av utbildningen tog plats. Detta intresse ökade sedan i takt med att vi båda gjort praktik med anknytning till barn och deras rättigheter. I och med att en utav oss hamnade på familjerätten och därför tydligt uppfattade det problematiska i tolkningen av barnets bästa samt det svåra med att få många olika organ att samspeja för att besluta kring barnets bästa beslutades att detta skulle bli studiens fokus. Genom att sätta oss in i ämnet och undersöka utredningar och efterföljande domslut, samt analyserat detta material genom olika perspektiv har vi kunnat få en bredare förståelse av samspelet mellan ett utredande och beslutande organ samt hur barnets bästa tolkas i dessa specifika ärenden. Ibland har det varit svårt att hålla sig inom ramen för studiens avgränsningar på grund av ett personligt intresse för ämnet som har gjort oss stundtals nästintill för engagerande. Vi hoppas här nedan kunna redogöra för en del av de intressanta fynd vi gjort under dessa månaders arbete med denna uppsats.

Studien har ämnat undersöka rättsprincipen barns bästa när det kommer till frågan angående överflyttning av vårdnad från biologiska föräldrar till familjehemsföräldrar. Dessutom har studien syftat till att undersöka relationen mellan socialtjänsten och tingsrätten när det kommer till dessa beslut, för att få en inblick i om rättsväsendet även tillvaratar professionens kunskap om barns bästa. Anledningen att vi valt att titta på barnets bästa enligt socialtjänsten i dessa frågor är att vi behövde ha någonting att titta på när det kommer till undersökande av relationen mellan socialtjänst och tingsrätt. Detta hade eventuellt kunnat undersökas utan den första frågeställningen men studien hade i det fallet endast skrapat på ytan av ämnet. Dessutom var tillvaratagandet av socialtjänstens kunskapen kring utvecklingspsykologiska faktorer, socioekonomiska förhållanden, och familjetillhörighetens vikt från tingsrättens sida det studien syftade till. De frågeställningar studien har utgått utifrån är;

- Vad bedömer socialtjänsten vara barnets bästa i de utredningar som ligger till grund för yrkanden om vårdnadsöverflyttning och hur refererar tingsrätten till socialtjänstens bedömningar i efterföljande domslut.
- Hur kan socialtjänstens roll beskrivas i relation till rättssystemet vid frågor som rör vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB.

Resultaten pekar på att rättsprincipen barnets bästa tolkas på liknande sätt av olika stadsdelsförvaltningar och att det är flera olika omständigheter som tillsammans bildar den grund som kan anses vara barnets bästa. Socialtjänsten belyser i sina utredningar en rad omständigheter som anses vara bakomliggande faktorer för att en vårdnadsöverflyttning bör ske. Dessa faktorer får därför indirekt anses vara socialtjänstens definition av barnets bästa i varje individuellt fall, trots att många av de faktorerna är snarlika mellan de olika utredningarna I alla de fall som undersökts i denna studie hänvisar socialtjänsten till detta rådande förhållande, som skapats av dessa omständigheter, för barnet i familjehemmet och yrkar på att detta ska bestå i enlighet med barnets bästa. Detta innebär att

socialtjänsten yrkar på att barnet ska stanna i familjehemmet och att en vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna i enlighet med 6 kap. 8 § FB ska ske. När det kommer till hur tingsrätten refererar till socialtjänstens bedömningar i sina domslut kan olika typer av meningar urskiljas som hänvisar till bedömningarna delvis eller i helhet. Dessutom kan hög konsensus urskiljas i hur dessa meningar är uppbyggda och hur de återkommer i flera fall, till en viss mån kan detta uppfattas som tagna ur en mall. Det som uppenbarar sig i samband med studiet av denna frågeställning är i alla fall avsaknad av tingsrättens egen beskrivning av omständigheter som syftar till barnets bästa. Tingsrätten förlitar sig helt på socialtjänstens bedömningar. Angående socialtjänstens roll i relation till rättsväsendet i sig kan vi urskilja en informell maktposition för socialtjänsten. Denna position kan antas grunda sig i att Sverige har en hög grad av tillit till staten och dess styrande instanser samt att vi har en lång tradition av socialtjänsten som myndighetsutövare och tingsrätten som formell beslutsfattare. Dessutom tyder resultatet på ett rättssäkerhetsglapp i tillvägagångssättet i den rättsliga processen vid vårdnadsöverflyttningar. Då studiens empiriska material inte omfattas av ett slumpmässigt urval kan resultaten inte anses generalisera men en del generella aspekter kring dessa frågor kan utläsas. Dessa är följande;

- Att barnets bästa enligt socialtjänsten i frågan om vårdnadsöverflyttning i enlighet med 6 kap. 8 § FB handlar om flera korrelerande faktorer i relationen mellan barn och familjehem. Dessa innehåller allt som oftast behov av trygghet, stabilitet, kontinuitet och kärlek från barnets sida och en förmåga från familjehemsföräldern att bemöta dessa. Dessutom bidrar ofta de biologiska föräldrarnas fortsatt oförändrade förmåga att bemöta barnets behov i enlighet med barnets bästa.
- Att det i samtliga fall fanns någon form av psykisk ohälsa eller missbruksproblematik hos modern, samt en mer eller mindre frånvarande fader med liknande problematik i många fall.
- Att tingsrätten i hög grad dömer i enlighet med socialnämndens yrkande.
- Att barnets vilja inte uppmärksammas i samtliga bedömningar och domslut.
- Att trots koherens mellan tingsrättens beslut och socialtjänstens bedömning så finns ett stort antal barn placerade i familjehem som fortfarande utreds var sjätte månad istället för att de prövas för vårdnadsöverflyttning.
- Att det i rättsprocessen vid mål rörande vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB finns ett glapp i rättssäkerheten i och med att domstolen, trots officialprincipen, inte vid ett enda tillfälle utreder utöver det som socialnämnden yrkat på. Detta kan ses som ett upprätthållande och eventuellt en bidragande faktor till den maktobalans som redan existerar i indispositiva mål.

7.2 Diskussion

De fem kategorier och tre begrepp som skapats ur det empiriska materialet har i analysdelen sammankopplats med Bowlbys (1994) anknytningsteori samt med det socialkonstruktivistiska perspektivets syn på anknytning som en norm och konstruktion av barnets bästa. Enligt

anknytningsteorin ligger den trygga anknytningen mellan barn och primär omsorgsgivare till grund för att barnet ska må bra, få sina behov tillgodosedda och ha möjlighet att skapa trygga relationer i framtiden och på så vis bli en trygg vuxen. Ur ett större perspektiv skulle kunna sägas att interventioner tidigt i ett barns liv kan leda till tryggare vuxna, som har lättare att etablera bra relationer och att i sin tur färre barn skadas längre fram i denna kedja. Det hela är som en spiral som kan förbättra förutsättningarna för framtida barn desto mer man satsar på detta. Dock kan ett kritiskt synsätt appliceras på anknytningsteorin och vi kan både fundera på om den blivit en samhällsnorm samt om barns bästa verkligen utgörs utav en trygg anknytning till en eller två primära omvårdnadspersoner. Kan det vara så att trygga anknytningsmönster till flera personer och till ett större nätverk är det som faktiskt gör att anknytningsteorin fungerar än idag inom det svenska sättet att tolka barns bästa. Oavsett hur man ser på det finns det något som gör att alla barn inte får de insatser som kanske skulle behövas för att ge dem en lycklig och trygg barndom som i sin tur kan lägga grunden till stabila vuxna individer. Idag talas mycket om att socialtjänsten går på knäna och att t inte finns tillräckliga resurser för att satsa på insatser som förändrar barns liv. Är det så att en ekonomisk kalkyl behövs för att rättfärdiga de investeringar som görs inom socialtjänsten i dagens resultatbaserade samhälle? Trots att ekonomi inte bör få gå före människovärde och allas lika rätt till liv kan en ekonomisk aspekt i vissa fall vara skillnad mellan att leva och att överleva. Är det så att vi kan modifiera metoderna för att helga målen för att vinna trygghet för barnen, som är det viktigaste vi har?

Bo Vinnerljung har i tidigare forskning pekat på det faktum att familjehemsvården i Sverige inte är helt oproblematisk. Trots att samhället går in och skyddar barn från att fara illa i föräldrars vård så finns en tydlig tendens att dessa barn som blivit placerade ändå har sämre förutsättningar än barn som inte placerats vilket kanske inte är speciellt oväntat. Dock pekar Vinnerljungs studier på att det är lätt att tro att en placering kommer att göra att barnets framtid blir bra, men det är många faktorer som spelar in i det stora sammanhanget. Ofta tar placeringar och vårdnadsöverflyttningar ofta lång tid att verkställa vilket i många fall resulterar i att skadan redan är skedd då insatserna kommer. Trots att en del placeringar och vårdnadsöverflyttningar kommer till stånd i ett tidigt skede i barnens liv finns fortfarande andra aspekter som kan leda till att framtiden inte blir så ljus som det kan antas. Det fortfarande existerande stigmat och skammen i samhället kring att vara placerad i fosterhem till exempel, eller det faktum att trots noggranna undersökningar så finns en chans att alla familjehem inte är det trygga och kärleksfulla hem som ett barn bör växa upp i.

I Titti Mattssons bok från 2010 beskrivs i förordet hur rättsprincipen barnets bästa och att barnet ska komma till tals i alla frågor som rör dem inte alltid respekteras fullt ut. I vår studie kan tendenser av detta uppfattats även om det i de allra flesta fall har uppmärksammats vad barnet själv önskar i frågan om vårdnadsöverflyttningen. Vad som däremot är svårt att svara på är vad som anses vara barnets bästa i frågan. Då alla de fall vi har undersökt har en viss samstämmighet i när det kommer till att referera till omständigheter som anses vara barnets bästa kan frågan ställas om det verkligen är en enskild bedömning i varje fall eller om det är en schablonmässig bedömning trots allt. Beror detta på

fallens klarhet i frågan, att det alltså skulle finnas en sådan stark bevisgrund till att en överflyttning av vårdnaden skulle vara det bästa för barnet.

Angående den tydliga koherens som lyder i tingsrättens sätt att referera till socialtjänstens utredningar skulle detta kunna tyda på en rad olika saker. Eventuellt så skulle detta kunna ses som ett sätt att möta det lagliga krav vi har i Sverige på allas likhet inför lagen, eller bero på tilltron från rättsväsendet till socialtjänsten som tydligt förlitar sig på att socialtjänsten som myndighet har gjort ett bra jobb med utredningen. På så sätt skulle det kunna ses som en form av dold praxis i brist på officiell praxis kring hur dessa ärenden ska behandlas, och att denna dolda praxis handlar om att tingsrätten dömer efter socialtjänstens bedömningar på premissen att de är så ovanliga att de bör vara solklara i sina bevisgrunder. Enigheten i sättet att refererar skulle antingen kunna ses som om att det blir tydligt och rättssäkert på premissen att alla fall behandlas lika, men det skulle eventuellt också kunna insinuera på ett schablonmässigt beslutsfattande, trots att varje enskilt fall skall bedömas utifrån sina egna premisser, precis som vid bedömningen av barnets bästa. När det kommer till relationen mellan socialtjänsten och tingsrätten när det kommer till frågor som rör överflyttning av vårdnaden kan en dold struktur urskiljas. Det verkar i hög grad vara socialtjänstens bedömning som avgör dessa frågor men att tingsrätten krävs för att fatta ett officiellt beslut. Frågan är då eventuellt varför det finns krav på ett formellt beslut från tingsrätten? Kanske behövs en diskussion om huruvida jurister bör avgöra barns framtid trots att de inte alltid har samma kunskaper som en barnutredare har, eller kan en barnutredare avgöra barnets bästa genom att tolka lagen trots att personen i fråga inte har en juristutbildning?

Vad innebär då det glapp i rättssäkerheten när det kommer till rättsprocessen i dessa fall? Ur ett samhälleligt perspektiv kan detta komma att påverka de människor som hamnar i indispositiva tvister där de själva utreds i minst detalj men där socialnämnden glider igenom, alltså vem som helst i Sverige. Det finns inte en viss typ av människor som hamnar i dessa situationer, även om det går att urskilja vissa gemensamma nämnare för en del av dem, utan rättssäkerheten finns där för att skydda oss alla. Om domstolar missköter sina åtagande och följderna av detta blir bristande rättssäkerhet för medborgare som lever i landet så har vi ett stort problem att förhålla oss till. Även tidsaspekten för de barn som lever i familjehem och väntar på beslut som kommer att påverka deras framtid är ett anmärkningsvärt problem att förhålla sig till. Att dessa barn lever med vetskapen om att deras boendesituation kan förändras inom loppet av ett par månader, i långa delar av sina liv, är garanterat inte lätt och inte heller är det deras axlar denna stress bör ligga på. Lagändringen som kom till stånd i juli 2003 som innebar att alla barn som stadigvarande vårdats och fostrats i familjehem i mer än tre år skulle utredas för vårdnadsöverflyttning kan ses som ett steg i rätt riktning när det kommer till att få dessa barn att känna sig älskade och trygga, och förhoppningsvis skulle en tydligare implementeringsstrategi samt större resurser till socialtjänsten kunna vara nästa på vägen mot att se till att barn i samhällets vård ska ha samma rätt till omvårdnad kärlek och samma möjligheter som icke-placerade barn.

Även problematiken kring den bristande föräldraförmågan i de studerade målen är tydlig men trots medgivande från de flesta föräldrarnas skull så finns indikationer på starka känslor i samband med

dessa. En kritisk vinkel som alltid måste finnas med i undersökningar av två parter som påverkas av en maktobalans är definitionen av det fria valet. Är det ett fritt val att ge upp striden om vårdnad av sitt barn gentemot staten eller kan andra orsaker göra att valet blir låst till ett enda alternativ. Liknande problematik går att urskilja vid frivilliga placeringar enligt SoL, vad är egentligen en frivillig placering, hur har de biologiska föräldrarna kommit fram till det valet och hur har myndighetens roll som makthavare spelat in i dessa till synes komplicerade val. Det bör också understrykas vid läsande av denna uppsats, att avgränsningen till att undersöka bara ena parten i målet, i detta fall socialnämnd gör att de biologiska föräldrarnas röst helt försvinner. Dock är detta en medveten avgränsning från vår sida som vi är medvetna om skulle ge studien helt andra resultat och slutsatser.

Vår studie syftade till en början att titta på och jämföra fall där vårdnadsöverflyttning prövats för att se hur resonemanget förs kring barnets bästa både vid negativa och positiva beslut. Dock konstaterades ganska snart när vi blev bekanta med vårt material att detta inte sker utan att tingsrätten går på socialnämndens yrkande och bifaller överflyttning av vårdnaden i samtliga fall men att de fall vi kunde hitta var väldigt få i relation till hur många barn som placeras i familjehem varje år. Som nämnt i diskussionen var 9 181 barn placerade i familjehem den 1 november 2012 och 2 469 barn hade varit placerade 5 år eller mer. Samma år genomfördes 246 vårdnadsöverflyttningar och 14 adoptioner. Detta är ett litet antal överflyttningar och adoptioner i förhållande till de antalet placerade barn trots att lagen i 6 kap. 8 § FB angående tre års principen stärktes 2003 i syfte att öka antalet trygga barn i samhällets vård. Vidare bör därför undersökas hur möjligheterna ser för att implementera detta arbete inom socialtjänsten för att genom det sociala arbetets praktik jobba för en tryggare uppväxt och barndom för ALLA barn oavsett familjesammansättning, för ALLA barn har rätt till en familj.

7.3 Förslag till vidare forskning

Det väcks många frågor i och med denna studie men den stora frågan handlar kanske inte om de förfaranden som studerats här utan om vad som händer med de familjehemsplacerade barn som socialnämnden inte tar upp till prövning trots att deras yrkanden verkar ha stor påverkan på tingsrättens slutliga dom. Den 1 november 2012 var 9 181 barn placerade i familjehem och 2 469 barn hade varit placerade 5 år eller mer. Samma år genomfördes 246 vårdnadsöverflyttningar och 14 adoptioner (Socialstyrelsen2, 2014). Vad beror detta på? Kan det bero på brist på praxis, resurser eller implementeringsmetoder inom socialtjänsten, alltså att det finns ett glapp mellan intentionen med lagen och tillämpningen av lagen? Kanske finns det för lite tid för socialsekreterare att utreda dessa typer av mål och att det därför sker en typ av prioritering att utreda de mest solklara fallen och att sedan använda någon typ av släcka-bränder teknik på övriga. En annan intresse som väckts handlar om att titta närmare på det som denna studie kommer fram till i frågeställning två, frågan om rättssäkerheten i mål om överflyttning av vårdnaden. Hur ser detta ut i Sverige generellt? Är detta resultat unikt för materialet i denna studie eller finns liknande tendenser i resten av landet och i så fall varför? Hur kommer det sig att det sig att ett så pass demokratiskt och rättssäkert land som Sverige brister i hanteringen av indispositiva tvistemål? Dessa frågor skulle vidare kunna undersökas för att

ytterligare arbeta mot att stärka barn i samhällets vård, och att främja deras utveckling så att de får samma möjligheter i livet som icke-placerade barn.

8 Referenslista

- Andersin, P. (2007). *Överflyttning av vårdnaden till familjehem*. Examensarbete i juridik. Umeå Universitet. Juris Kandidatprogrammet. Juridiska institutionen.
- Bergström, G. & Boréus, K. (2000). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bowlby, J. (1994). *En trygg bas: Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Borås: Natur och Kultur
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2. rev. uppl.). Malmö: Liber.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. (2003). *Klinisk barnpsykologi: utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur och kultur.
- Broberg, A, Risholm Mothander, P. , Granqvist, P. Ivarsson, T. (2006). *Anknytningsteori: Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur och kultur.
- Broberg, A, Risholm Mothander, P. , Granqvist, P. Ivarsson, T. (2008). *Anknytning i praktiken : Tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur och kultur.
- Hartman, S. (2003). *Skrivhandledning för examensarbete och rapporter* : Natur och Kultur
- Hollander, A. & Borgström, K. (red.) (2009). *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, H. & Kempe Frantz, M. (2008). *Det osynliga barnet – en juridisk studie av barnets bästa och barnets vilja i vårdnadsfall*. Examensarbete i socialt arbete. Göteborgs Universitet. Socionomprogrammet. Institutionen för socialt arbete.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, K. (2013). *Juridik: civilrätt, straffrätt, processrätt*. (2. [uppdaterade] uppl.) Stockholm: Sanoma utbildning.
- Mathiesen, T. (2005). *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*. Lund: Studentlitteratur.
- Mattsson, T. (2006). *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*. Uppsala: Iustus.
- Mattsson, T. (2010). *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Nordin, H. (2003). *Permanent eller tillfälliga placeringar?: om lag och verklighet vid flyttningsförbudsbestämmelsens tillämpning*. Diss. Stockholm Universitet., 2003. Stockholm.
- Nyberg, A. (2006). *Rätten till trygghet, tillhörighet och identitet - vårdnadsöverflyttning ur ett barnperspektiv*. Examensarbete i socialrätt. Lund Universitet. Juristprogrammet. Juridiska fakulteten.

- Nylén, U. (2005). *Att presentera kvalitativa data: framställningsstrategier för empiriredovisning*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.
- Olsson, J. (2011). *Barns bästa vid vårdnadsöverflyttningar : En studie av domar från tingsrätten*. Examensarbete i socialt arbete. Uppsala universitet. Socionomprogrammet. Sociologiska institutionen.
- Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (2., svenska utg.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Proposition 1997/98:7 *Vårdnad, boende och umgänge*
- Proposition 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*
- Proposition 2005/06:99 *Nya vårdnadsregler*
- Proposition 2009/10:232 *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*
- Proposition 2012/13:10 *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*
- Rejmer, A. (2003). *Vårdnadstvister: en rättsociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa*. Diss. Lund:Universitet. 2003. Lund.
- Sandgren, Claes (2006). "Vad är rättsvetenskap?" i Wahlgren, Peter och Magnusson Sjöberg, Cecilia (red.), *Festskrift för Peter Seipel*. Stockholm: Stockholms Universitet
- Schiratzki, J. (1997). *Vårdnad och vårdnadstvister: [Custody and custody disputes]*. Diss. Stockholm:Universitet.
- Schiratzki, J. (2013). *Föräldransvar i välfärdsrätten: om vårdnad, vårdnadstvister och barnskydd*. (1. uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Schiratzki, J. (2014). *Barnrättens grunder*. (5., [rev]. uppl.) Lund:Studentlitteratur.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. Los Angeles, [Calif.]: SAGE.
- SFS 1949:105 Tryckfrihetsförordningen. Stockholm. Nordstedt
- SFS 1949:381 Föräldrabalken. Stockholm: Nordstedt
- SFS 1974:152 Regeringsformen. Stockholm. Nordstedt
- SFS 2001:435 Socialtjänstlagen. Stockholm: Nordstedt
- SFS 1990:52 Lag om särskilda bestämmelser om vård av unga. Stockholm: Nordstedt
- Singer, A. (2012). *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*. (6., [omarb.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Socialstyrelsen, 2. (2014). *Barn och Unga - insatser 2013*. Från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19485/2014-9-1.pdf>
- Socialstyrelsen, 1. (2014) *Nationella adoptioner av barn i familjehem - En kartläggning av hur socialnämnderna uppmärksammar frågan*. Från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19386/2014-3-11.pdf>

- Socialstyrelsen. (2006). *Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem*. Från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9478/2006-109-27_200610927.pdf
- Sohlberg, P. & Sohlberg, B. (2013). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. (3. uppl.) Stockholm: Liber.
- Sommer, D. (2008). *Barndomspsykologi: utveckling i en förändrad värld*. (3. uppl.) Malmö: Liber.
- SOSFS 2006:20 Socialnämndens ansvar vid behov av ny vårdnadshavare
- SOU 1997:116. *Barnets bästa i främsta rummet – FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas i Sverige*. Barnkommitténs huvudbetänkande. Stockholm: Socialdepartementet.
- Svanberg, J. (2008). *Rättssociologi: en introduktion*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.
- Vetenskapsrådet. (2014, 1). *Rättsvetenskap*. Från <http://www.vr.se/omvetenskapsradet/verksamhet/forskningensframtid/webbforumhumanioraochsamhallsvetenskap/forskningsoversikterhumanioraochsamhallsvetenskap.4.7b2983fd148cd16049f552f1.html>
- Vetenskapsrådet. (2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Vinnerljung B (1996). *Svensk forskning om fosterbarnsvård*. Stockholm: Liber Utbildning
- Vinnerljung B (1996). *Fosterbarn som vuxna*. Akad. avhandl. Lund: Arkiv Förlag.
- Östberg, F. (2010). *Bedömningar och beslut: från anmälan till insats i den sociala barnvården*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Bilaga 1

Stockholms tingsrätt

Dom nr 1: T13892-11

Dom nr 2: T2563-11

Dom nr 3: T9237-12

Dom nr 4: T13820-11

Dom nr 5: T3091-11

Dom nr 6: T20608-09

Dom nr 7: T13900-11

Dom nr 8: T14344-11